

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra ústavního a evropského práva

Diplomová práce

Vývoj a srovnání ústavního práva v ČR a SR po rozpadu
Československa

Kateřina Stuchlová

Plzeň, 2014

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina STUCHLOVÁ**
Osobní číslo: **R09M0299P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Název tématu: **Vývoj a srovnání ústavního práva v ČR a SR po rozpadu Československa**
Zadávající katedra: **Katedra ústavního a evropského práva**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce bude srovnání vývoje ústavního práva v České a Slovenské republice po rozpadu Československé republiky. Důraz bude kladen především na nejdůležitější rozdíly v postoji k základním lidským právům a svobodám. Zároveň budou uvedeny příklady z příslušné judikatury. V dalších kapitolách práce budou rozebrány některé další aspekty, týkající se ústavnosti obou zemí, například Ústavní soudy a některá konkrétní práva zaručená Ústavou.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **103**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

- **Věra Jirásková, Radovan Suchánek: Ústavní právo v judikatuře Ústavního soudu**
- **Karel Klíma: Ústavní právo**
- **Karel Klíma: Státověda**
- **Vladimír Sládeček: Ústavní soudnictví**
- **Alexander Brörtl: Ústavné právo Slovenskej republiky**
- **Cibulka L'ubor: Ústavné právo Slovenskej republiky, všeobecná časť**
- **Príbelský Patrik: Ústavné právo 20 rokov po páde komunizmu**

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Milan Tomeš

Katedra ústavního a evropského práva

Datum zadání diplomové práce: **8. srpna 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2013**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.

děkan

JUDr. Monika Forejtová, Ph.D.

vedoucí katedry

V Plzni dne 12. září 2012

Prohlašuji tímto, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Vývoj a srovnání ústavního práva v ČR a SR po rozpadu Československa“ zpracovala sama, pouze s využitím pramenů zde uvedených.

Plzeň, březen 2014

Kateřina Stuchlová

Obsah

1. Úvod	7
2. Vymezení základních pojmů.....	10
2.1. <i>Ústavnost a právní stát .....</i>	10
2.2. <i>Pojem ústava .....</i>	12
3. Historický vývoj.....	15
3.1. <i>Převrat v listopadu 1989.....</i>	15
3.2. <i>Období Československé federace.....</i>	17
3.3. <i>Události před vyhlášením samostatnosti .....</i>	19
3.3.1. <i>Vyhlášení Deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky .....</i>	19
3.3.2. <i>Příprava a přijetí Ústavy Slovenské republiky .....</i>	20
3.3.3. <i>Příprava a přijetí Ústavy České republiky .....</i>	23
3.3.4. <i>Ústavní zákon o zániku ČSFR .....</i>	26
3.3.5. <i>Uznání Slovenské republiky jinými státy a její vstup do mezinárodních organizací .....</i>	27
3.3.6. <i>Uznání České republiky jinými státy a její vstup do mezinárodních organizací..</i>	28
4. Základní lidská práva a svobody.....	31
4.1. <i>Dokumenty o lidských právech.....</i>	31
4.2. <i>Vybraná základní lidská práva a svobody.....</i>	34
4.2.1. <i>Právo na život .....</i>	34
4.2.2. <i>Právo na osobní svobodu .....</i>	36
4.2.3. <i>Právo na zachování (ochranu) lidské důstojnosti člověka, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jeho jména .....</i>	41
4.2.4. <i>Svoboda projevu a právo na informace.....</i>	42
5. Ústavní soud	45
5.1. <i>Ústavní soud obecně.....</i>	45
5.2. <i>Historie Ústavního soudu v Československu .....</i>	46
5.3. <i>Ústavní soud Slovenské republiky.....</i>	46

5.3.1.	Vývoj Ústavního soudu Slovenské republiky	46
5.3.2.	Pravomoci Ústavního soudu Slovenské republiky	47
5.3.3.	Soudci Ústavního soudu Slovenské republiky	49
5.4.	<i>Ústavní soud České republiky</i>	50
5.4.1.	Pravomoc a působnost Ústavního soudu České republiky.....	50
5.4.2.	Soudci ústavního soudu České republiky	52
6.	Srovnání ústavních systémů.....	54
6.1.	<i>Vymezení pojmu ústavní systém</i>	54
6.2.	<i>Druhy ústavních systémů.....</i>	54
6.2.1.	<i>Hledisko struktury ústavních systémů</i>	55
6.2.2.	Hledisko koncepčního řešení vztahů mezi nejvyššími státními orgány	55
6.2.3.	Ústavní systém vlády shromáždění	56
6.2.4.	Ústavní systém parlamentní.....	56
6.2.5.	Ústavní systém direktoriální.....	57
6.2.6.	Ústavní systém prezidentský a neoprezidentský.....	57
6.3.	<i>Ústavní systém ČR a SR.....</i>	57
7.	Závěr.....	59
	Seznam pramenů a odborné literatury.....	65
	<i>Prameny</i>	65
	<i>Monografie.....</i>	65
	<i>Odborné články</i>	66
	<i>Právní předpisy</i>	66
	<i>Internetové zdroje</i>	67
	Cizojazyčné resumé	69

1. Úvod

Národy Čechů a Slováků spolu byly v historii po velmi dlouhou dobu neodmyslitelně spjaty a je jasné, že jsme v očích některých cizinců, a snad i některých starších obyvatel České republiky a Slovenské republiky, stále považováni za jeden konzistentní celek. Přesto však přišel čas, kdy se dva národy žijící na území, které spolu bezprostředně sousedí, rozhodly projevit svou národní identitu a uplatnit právo na sebeurčení, které beze sporu náleží každému vyspělému, sebevědomému národu na světě. Za jeden z projevů oné vyspělosti obou zemí můžeme pokládat fakt, že se tak stalo zcela poklidnou cestou, při zachování všech demokratických principů a přátelské spolupráce.

V okamžiku rozdělování ČSFR nastala doba na přípravu samostatné právní úpravy a v první řadě předpisu s nejvyšší právní silou, tedy ústavy. Stejně tak, jako každý národ je odlišný, i ústavy dvou zemí se liší s ohledem na jejich kulturní, historické a sociální podmínky a minulost. Přestože velkou část historie měli Češi a Slováci společnou, zánikem České a Slovenské Federativní Republiky a vznikem nových svrchovaných demokratických, suverénních republik se tyto dva národy rozdělily. I tak se do jisté míry rozešly cesty jejich ústav.

V předkládané diplomové práci bych ráda popsala v první řadě vznik samostatných republik. Problematice historického vývoje a okolností vzniku obou ústav se bude věnovat první část diplomové práce. Důraz je kladen především na politická jednání, která vedli představitelé obou zemí. Cílem práce bude v tomto bodě zjistit, jak jednání probíhala, která z budoucích republik byla aktivnější, co do návrhů nové ústavy.

Další část pak bude pojednávat o současné podobě obou ústav a ústavnosti. Pro toto srovnání jsem vybrala celkem tři okruhy. Prvním z nich je porovnání Listiny základních práv a svobod. Jde o dokument, který obě země převzaly ze společného zákonodárství. Cílem diplomové práce v tomto bodě bude proto zjistit, jak Listinu základních práv a svobod do svého právního řádu přejaly, jakou právní sílu má v současnosti a zda jsou v tomto nějaké rozdíly. V neposlední řadě je problematika lidských práv zvolena z toho důvodu, že ji považuji za základní

východisko pro možnost naplnění dalších občanských práv, a tedy za nesmírně důležitou oblast, v níž je dobré se umět orientovat a znát ji. Byly v minulosti doby, kdy nebylo těmto právům a svobodám příliš přáno a bylo k nim přistupováno poněkud skepticky, o čemž může svědčit i citát Františka Weyra, publikovaný v knize *Československé ústavní právo* z roku 1937. „Je nutno považovat příslušná ustanovení o občanských právech a svobodách a jich zárukách namnoze toliko za pouhé akademické zásahy, za „monology ústavodárcovy“, jež nemají povahu norem závazných pro soudy a úřady správní.“¹

Dnes se již naštěstí základní práva a svobody, i ustanovení o nich, staly prvkem, který do právního řádu neodmyslitelně patří. Dokazuje to mimo jiné i fakt, že existuje soudní orgán, na nějž se můžeme obrátit, máme-li pocit, že jsme byli na svých právech zkráceni. Je jím Ústavní soud, kterému bude také věnována závěrečná kapitola.

Ústavní soudy České a Slovenské republiky jsou tedy dalším bodem, kterým se diplomová práce bude zabývat. V první řadě bych se ráda zaměřila na samotný vznik a vývoj tohoto speciálního soudního orgánu. Přestože formálně byl v zákonodárství Československa celou řadu let zakotven, teprve po revoluci v listopadu roku 1989 a rozdělení státu, se stal skutečným ochráncem ústavně zaručených práv a ústavnosti jako takové.

V rámci této kapitoly bude pozornost následně věnována současné podobě ústavních soudů, a to především jejich pravomocem a obsazení. Zde je hlavním úkolem zjistit případné rozdíly mezi Ústavním soudem České a Slovenské republiky.

Posledním bodem pro srovnání ústavnosti České a Slovenské republiky bude porovnání ústavních systémů. Vzhledem k tomu, že obě země vycházely ze společné minulosti, předpokládá se, že se v tomto bodu nebudou příliš rozcházet. Cílem kapitoly bude tedy zjistit, zda se skutečně oba státy poučily z předchozích let a převzaly ústavní systém tak, jak fungoval za doby federace, případně

---

¹ *Československé právo ústavní*. 1937. vyd. Praha: Melantrich, 1937.

poukázat na některé odlišnosti a v neposlední řadě se pokusit posoudit, který ze systémů je efektivnější a v praxi úspěšnější.

Metody výzkumu srovnávacího ústavního práva jsou v první řadě právně logické a právně formalistické, dále pak politologické a sociologické, funkcionální analýza a metoda konkrétnosti ústavněprávního srovnání. Předkládaná diplomová práce využívá především metody právně logické a právně formalistické, jakožto základu, bez kterého není možné se ve srovnávacím právu obejít. Sociologická metoda, statistická metoda či anketa v této práci použita nebyla, neboť pro zvolené téma nejsou její výsledky významné. Jako stěžejní se naopak jeví metoda konkrétnosti ústavněprávního srovnání, která stanovuje kritérium komparace v určitém čase a prostoru a akceptování občany.²

---

² BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 19.

2. Vymezení základních pojmů

2.1. Ústavnost a právní stát

Vláda práva, stejně tak právní stát, jako pojem používaný v kontinentální Evropě, úzce souvisejí s pojmem ústavnosti. Přestože tyto pojmy jsou od sebe historicky odlišné, po stránce politického významu se dle některých názorů zcela překrývají. Jsou však i názory jiné.

„Státní právo má širší záběr než ústavní právo (ústava a ústavní zákony), ačkoli ústavní právo je ústřední částí státního práva.“³

Přestože se tyto pojmy různí, pojem ústava je diferenciativně mnohem více. Proto je tedy nutné nejprve objasnit pojmy, jako jsou právní stát a vláda práva, na to pak můžeme snáze navázat vysvětlením pojmu ústava. Mezi první významné myšlenky státního zřízení ve spojitosti s právem můžeme zařadit větu předsedy anglického Soudu žalob obecného práva sira Edwarda Cokea, který se dostal s králem do sporu kvůli svému tvrzení, že *„právo chrání krále“*, naopak král prohlašoval, že *„král chrání právo“*.⁴ Touto větou vyjadřoval myšlenku, že právo je postaveno nad královskou moc, čímž tedy již v roce 1608 vyjádřil a zformuloval myšlenku vázanosti státu právem. Další, na tu dobu pozoruhodnou a pokrokovou myšlenkou, bylo, že přirozené právo stojí nad právem tvořeným státem, ať už jako statutů nebo soudních rozhodnutí.

Otázkou právního státu se zabývalo mnoho teoretiků práva. Řadí se mezi ně i R. Stahl, jeden z původců německé demokratické koncepce konstitucionalismu. Ten právní stát vymezuje takto: *„Že stát je spravován na základě práva, je obecný trend moderního vývoje. Stát musí být přesně definován prostřednictvím práva, obsahovat v právním řádu garanci proti porušení práv, rozsah, cesty a limity své aktivity, zrovna tak jako sféru svobody občanů, a musí prosazovat morální ideje*

---

³BRÖSTL, Alexander. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 461 p. ISBN 978-807-3802-486.

⁴SELTENREICH, R. Soudce a jeho král - Edward Coke ve sporu s Jakubem I. Právník, 2003, č. 5, s. 474 - 482

pro ně samé...To je správná koncepce právního státu, nikoliv ta, která jej definuje tak, že funkce státu jsou realizovány na základě právních předpisů.“⁵

V Itálii definuje právní stát O. Ranneletti takto: „*Stát, který je rovněž sám subjektem práva a garantuje jeho uplatnění vůči každému odpovídajícími prostředky, je právním státem.*“⁶

Přestože jsou tyto definice již několik staletí staré, ve smyslu anglo-americké právní kultury jsou stále platné, a to až do současnosti. Základním hodnotícím kritériem je zde vztah člověka, občana a státu. Z tohoto pohledu můžeme tedy usoudit, že právní stát úzce souvisí s mírou demokracie v dané zemi.

V této souvislosti by se jistě hodil i jeden z citátů Abrahama Lincolna: „*Svoboda bez poslušnosti je zmatek a poslušnost bez svobody je otroctví.*“

Ve vztahu k občanovi zde nejde pouze o dodržování jakýchsi předepsaných pravidel, která ovšem musí dodržovat nejen on, ale i nejrůznější organizace, územně samosprávné celky nebo stát. Vymezení je zde takové, že co není zakázáno, to je dovoleno, což poskytuje širší rozsah oprávnění než při taxativní výčtu možností chování.

Důraz je kladen však nejen na demokratický obsah ustanovení, ale také na demokratický způsob jejich vytváření a přijímání. Přestože některé revoluce v minulosti přinesly kýžený výsledek, postup, jakým jej bylo dosaženo, nemůže být považován za prostředek hodný demokratického státu, který by zohledňoval zájmy, potřeby a důstojnost občanů za zachování základních lidských práv a svobod, především práva na život a ochranu zdraví.

Někdo by mohl namítat, že cíl, který takové jednání sleduje, omlouvá postup, jakým se k němu dobereme. Na druhou stranu, pokud chceme dosáhnout demokracie způsobem velmi nedemokratickým, za prolití krve

---

⁵STAHL, F. *Die Staatslehre und die Prinzipien des Staatsrechts*. Berlin, 1856, 137 p.

⁶RANNELETTI, O. *Principii di Diritto Amministrativo*. Roma, 1912, 142 p.

nevinných lidí, musí nám být jasné, že to není ta nejlepší cesta, třebaže cíl může být s odstupem času považován za ušlechtilý a přínosný budoucím generacím.

Ani Evropě po druhé světové válce se takové krveprolití bohužel nevyhnulo. Situace v Bosně a Hercegovině v devadesátých letech bývá se svými cca 155 000⁷ obětmi považována za nejkrvavější válečný evropský konflikt v novodobých dějinách.

V současné době můžeme jen s velkými obavami přihlížet dění na Ukrajině a doufat, že se podobné státoporné výjevy nebudou opakovat a vše nakonec proběhne pokojnou cestou tak, jak tomu bylo i při vzniku České a Slovenské republiky.

Právní stát zajišťuje základní práva a svobody občana pomocí předpisů stanovujících limity jeho chování, zároveň říká, že co není zakázáno, je dovoleno. Platí to ovšem jen do té chvíle, kdy občan sám nezačne porušovat obsah těchto práv a svobod. Pak musí stát samozřejmě zasáhnout, ovšem jen takovým způsobem, který je objektivně posuzován za přiměřený.

2.2. Pojem ústava

Chceme-li definovat pojem ústavy, nabízí se nám velká řada možností, kdy nejspíš ani jedna absolutně nevyčerpá to, co by měla obsáhnout. Základem je jistě tvrzení, že ústava demokratického státu je chartou všeho lidu a zároveň nejvyšší právní záruka vlády lidu. Je to v podstatě smlouva mezi občany a státem, zároveň však také mezi občany navzájem.

Vždyť i v Ústavě České republiky, čl. 2, odstavec 1, najdeme, že *„Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.“*

---

⁷HOLÍKOVÁ, Alena. Válka v Bosně a Hercegovině: 2. Balkán a válka v Bosně a Hercegovině. *Valka.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_13707.html

Dále by ústava mohla být definována jako „*právně vyjádřená idea demokracie, a to s nejvyšším stupněm právní závaznosti.*“⁸

„*Ústava se z historického hlediska považuje za systém základních zásad, prostřednictvím kterých se ustanovuje národ a na základě kterých se národu vládne.*“⁹

Oproti běžným zákonům neobsahuje ústava pouze klasické normy jako určité vzorce či pravidla chování. Je především odrazem doby, potřeb a směřování národa, který do ní cestou popisu svých základních orgánů a institucí promítá myšlenky uspořádání státního zřízení. Přesto se ústavní předpisy mohou zdát široké veřejnosti jako právní odvětví odtržené od běžného, každodenního života. Ústavní právo jako takové však určitě mrtvým odvětvím není a docení to jistě každý, kdo hledá například záruky svých základních práv a svobod nebo základy demokratického zřízení a jejich instituty.

Dle jednoho z několika postojů k dělení ústav, který zaujímají také v učebnici Srovnávací ústavní právo autoři J. Blahož, V. Balaž a K. Klíma, můžeme rozdělit pojetí ústav do tří základních skupin. Jsou jimi juristické, sociologické a smíšené pojetí ústavy, nazývané také přirozenoprávní.

Prvním ze zmíněných typů je tedy typ juristického pojetí ústavy. Zde je ústava vnímána jako obecně závazný právní akt nejvyšší právní síly, jedná se o normy upravující zákonodárný proces. S ohledem na tuto skutečnost můžeme hovořit i o normologickém pojetí ústavy.

Zde se nabízí ještě další dělení, a to na ústavu v materiálním a formálním smyslu, ústavu flexibilní a rigidní a ústavu psanou a nepsanou. Zevrubnější popis tohoto dělení však není v této práci důležitý a stěžejní, je spíše otázkou teoreticko-právní oblasti. Cílem je jen připomenout existenci tohoto možného dělení.

---

⁸BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2007, 512 p.

⁹BRÖSTL, Alexander. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, 461 p. ISBN 978-807-3802-486.

Druhým typem je sociologický. Zde je kladen důraz na tzv. faktickou ústavu, za kterou je považován skutečný chod ústavního a politického života dané země. Nezáleží v této situaci na tom, zda je to v souladu s platnou právní a ústavní úpravou. Rozhodujícím kritériem je reálný stav politické situace státu.

O propojení přístupu juristického a sociologického se snaží smíšený typ pojetí ústavy. Je zde patrná snaha o zohlednění faktického stavu ve společnosti s ohledem na aktuálně platnou ústavní úpravu. Při zkoumání tohoto typu ústavy je nutné věnovat pozornost principu konsensu a principu legitimace.

„Princip konsensu a princip legitimace, respektive legitimity, vytyčují právě ony smíšené a sociologicky orientované směry státovědy jak ve státech spadajících do anglo-americké oblasti, tak ve státech kontinentální Evropy. Rozhodující je jednak báze, z níž teorie konsensu a legitimace vzniká, jednak zkoumání její ústavněprávní a sociální funkce v demokratických státech.“¹⁰

---

¹⁰ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2007, 512 p.

3. Historický vývoj

3.1. Přebrot v listopadu 1989

Přestože z oficiálních zdrojů byla v osmdesátých letech minulého století slyšet pouze chvála a komunistická strana proklamovala svoje úspěchy, fakticky narůstala společensko-politická krize doprovázená krizí hospodářskou.

Nikdo z představitelů státu a komunistické strany na to však nereagoval tak, aby krizi zažehnal a tím odvrátil převrat, který byl již na dohled.

Stalo se tedy to, co již bylo zcela nevyhnutelné. V listopadu roku 1989 vyústila nespokojenost v revoluci a následný převrat, který znamenal konec vlády komunismu.

Federální shromáždění 29. listopadu 1989 schválilo zrušení článku 4 Ústavy ČSSR o vedoucí úloze Komunistické strany Československa. Zmíněný článek byl postaven tak, že KSČ, jakožto předvoj dělnické třídy, je nejenom vedoucí politickou stranou, ale také vedoucí silou ve společnosti. Mělo se jednat o dobrovolný svazek neaktivnějších a nejuvědomělejších členů společnosti. Praxe byla však podstatně odlišná, a tak se stalo, že ústavním zákonem č. 135/1989 Sb. Federální shromáždění následně zvolilo prezidenta republiky, kterým se stal Václav Havel.

„V rychlém sledu událostí roku 1989 v tehdejší Československé socialistické republice bylo zvolení Václava Havla prezidentem republiky zásadním a stabilizujícím krokem na domácí politické scéně, zřejmým symbolem nastoupené cesty k demokracii a významným signálem pro zahraničí. Volba se konala 29. prosince 1989 ve Vladislavském sále Pražského hradu a prezidentské funkce se Václav Havel ujal téhož dne složením slibu.“¹¹

Ústavním zákonem č. 14/1990 pak došlo k odvolání části poslanců Federálního shromáždění, České národní rady, Slovenské národní rady a národních výborů

---

¹¹CHRASTILOVÁ, B. a P. MIKEŠ. *Prezident Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*. Praha: ASPI publishing, 2003, s. 3.

všech stupňů. Odvolání byli ti, u nichž nebyla záruka, že by akceptovali změny a přispívali k následnému demokratickému rozvoji státu. Ovšem stav, založený tímto ústavním zákonem byl časově omezený, jednalo se pouze o období od 23. ledna 1990 do 31. března 1990.¹²

Další změnou bylo zkrácení volebního období současných i budoucích zákonodárných sborů, k čemuž došlo ústavním zákonem č. 45/1990 Sb. V polovině roku 1990 se konaly parlamentní volby, ale protože bylo nutné legálně zbavit stávající poslance jejich mandátů, byl přijat tento zákon, který zkrátil funkční období zákonodárných sborů, zvolených v červnu 1986, původně na období pěti let.

Ústavním zákonem č. 81/1990 Sb. se ustanovuje název Československá federativní republika, který se na Slovensku může psát s pomlčkou, tedy Československá federatívna republika.

Další změnu přináší ústavní zákon č. 101/1990 Sb., kterým se název mění na Česká a Slovenská Federativní Republika se zkratkou ČSFR, ten byl přijat 20. dubna 1990.

Všechny tyto změny jako celek měly za následek vytvoření demokratického systému a tržního hospodářství se současným respektováním aspektů sociálních a ekologických. Demokratický stát, který zde vznikl, byl skutečným garantem základních lidských a občanských práv a svobod. Procesy změny se dotkly nejenom Československé federace, ale také České a Slovenské republiky jako jejich subjektů.

Tyto změny zasáhly také do státoprávních vztahů Čechů a Slováků. Ti si začali stále více uvědomovat svou příslušnost k národnosti. Byly zde snahy národa na sebeurčení, což samozřejmě znamenalo i snahy o vytvoření vlastního samostatného svrchovaného státu. Tyto procesy naštěstí probíhaly pokojnou cestou, s ohledem na lidská práva a podepsané mezinárodní smlouvy.

---

¹² GERLOCH, Aleš, Jiří HŘEBEJK a Vladimír ZOUBEK. *Ústavní systém České republiky: základy českého ústavního práva*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Prospektrum, 2002, s. 59. ISBN 80-717-5106-5.

Rozdělení kompetencí mezi federací a národními republikami se začalo řešit již na jaře roku 1990. V tomto směru bylo určující zasedání vlád ČSFR, ČR a SR, které se uskutečnilo v Trenčianských Teplicích v období od 8. do 9. srpna 1990. Konkrétněji byla tato problematika zmíněna na setkání v Piešťanech, dále pak v Praze nebo Luhačovicích.

Několikrát odložený kompetenční zákon byl tedy nakonec schválen 12. prosince 1990. Ústavní úprava se zabírala pouze částečnými změnami. Po zastavení prací na tzv. trojjediné ústavě však bylo vypracování nové úpravy v té době mnohem naléhavější. Zároveň se už na Slovensku začínalo pracovat na úpravě samostatné Ústavy SR.

V této situaci se stala také aktuální otázkou příprava smlouvy mezi Českou republikou a Slovenskou republikou. Na té se pod vedením Karola Planka podíleli např. Jaroslav Chovanec, Dušan Plachtinský nebo Peter Mazolík. Přestože proběhlo několik setkání, na kterých byla možnost najít společnou řeč, nestalo se tak.

„Možno říci, že tímto se vyčerpaly politické možnosti hledání konsenzu o spolužití ve společném státě a otevřel se prostor pro koncepci budování plně suverénních republik, vrácené mezinárodně právní subjektivity, které si vzájemné vztahy upraví samostatnými smlouvami.“¹³

3.2. Období Československé federace

Nové státoprávní řešení vztahů Čechů a Slováků bylo výsledkem demokratizačního procesu. Preambule ústavního zákona zakotvila mimo jiné právo národů na sebeurčení, rovnoprávnost a dobrovolnost. Jak tedy uvádí § 1, odstavec 1 ústavního zákona č. 143/1968 Sb.: *„Československá socialistická republika je federativní stát dvou rovnoprávných bratrských národů, Čechů a Slováků.“*

---

¹³ POSLUCH, Marian a Ľubor CIBULKA. *Štátne právo Slovenskej republiky*. 1. vyd. Bratislava: Manz, 1994, s. 37. Učebné texty Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

Z tohoto ustanovení můžeme vyvodit legalitu i legitimitu pozdějšího rozdělení federace na dva samostatné státy, a to na základě práva národů na sebeurčení, což bylo zmíněno v předešlém ústavním zákoně, stejně tak i v jeho preambuli.

Mohla by zde vyvstat námitka, že mělo být o tak závažné věci nejprve vyhlášeno referendum a teprve na základě jeho výsledků dále konáno. Problém byl však v tom, jak toto referendum pojmout. Čechů bylo v té době dvakrát tolik, co Slováků, a proto by hlasování nebylo úplně spravedlivé. Je přeci nemyslitelné, aby o samostatnosti jednoho národa rozhodoval národ jiný. Inspirací v tomto směru mohlo být částečné osamostatnění¹⁴ Skotska, kdy rozhodovali ne Angličané či Velšané, ale samotní Skoti. To se však nestalo a za oba národy toto rozhodly jejich orgány, a to Česká národní rada a Slovenská národní rada.

„Požadavek více než dva a půl milionu občanů, aby bylo vyhlášeno referendum ve věci státoprávního uspořádání, nebyl Federálním shromážděním vyslyšen. Pavel Tigrid za důvod neúspěchu označil zejména jistou sebestřednost Federálního shromáždění, které nechce poslouchat cizí názory.“¹⁵

Po listopadu 1989 se ozývaly kritické hlasy směrem k federaci. Výtky se týkaly především pravomocí. Problém byl s rozložením sil mezi federací a samotnými státy, kritika se vztahovala k unitaristickým prvkům v oblasti vztahů národních států a společného soustátí. Úpravu společných pravomocí měl každý stát obsáhnout zvlášť ve své státní ústavě.

„Tedy možno říci, že česko-slovenská federace se kromě jiného vzhledem k uvedeným skutečnostem stala významným krokem slovenského národa na cestě k dosažení samostatnosti Slovenské republiky.“¹⁶

Zde je jistě na místě doplnit, že samozřejmě také České republiky.

---

¹⁴The 1979 Referendums. BBC [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/briefing/79referendums.shtml>

¹⁵CHRASTILOVÁ, B. a P. MIKEŠ. *Prezident Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*. Praha: ASPI publishing, 2003, s. 8.

¹⁶CHOVANEK, J. *Desať rokov slovenskej štátnosti, zákonodárstva a jeho perspektivy*. Bratislava: Nadácia profesora Karola Planka, 2004, s. 27.

Po volbách v roce 1992, jak v České republice, tak ve Slovenské republice, zvítězily demokratické strany, což ukázalo na následující vývoj obou států, z něhož se už východisko hledat nemuselo, protože národy dostaly to, za co během revoluce bojovaly. Začalo se intenzivně pracovat na návrzích ústavního rozdělení ČSFR a konstituování samostatných, svrchovaných národních republik- České republiky a Slovenské republiky.

3.3. Události před vyhlášením samostatnosti

Situace před vyhlášením samostatné Slovenské republiky vyžadovala přijetí jakéhosi veřejného manifestu, kterým by Slováci ukázali, že stojí o to, aby si od nynějška začali vládnout sami bez cizích zásahů. Takovým dokumentem se stala Deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky, které je věnována následující podkapitola.

3.3.1. Vyhlášení Deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky

Deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky byla přijata nově zvolenou Slovenskou národní radou 17. 7. 1992.

Slovenská národní rada zde deklaruje přirozené právo slovenského národa na sebeurčení, tak jak je zakotveno v mezinárodních smlouvách. Chtějí si sami zvolit způsob a formu národního a státního života, při zachování veškerých práv. Touto deklarácí vyhláší svrchovanost jako základ suverénního státu slovenského národa. Deklarace byla podepsána Ivanem Gašparovičem a Vladimírem Mečiarom.

Při příležitosti schvalování tohoto dokumentu tehdejší předseda vlády Slovenské republiky Vladimír Mečiar kromě jiného pronesl: „ *Touto naší deklarácí deklaruje stupeň intelektuální, společenské zralosti Slovenska, které je schopné brát svůj osud do svých rukou. Deklarace je politická, není konstitutivním aktem, nevzniká z něj samostatný stát, ale je jasným signálem navenek, že úmysl tvorby vlastní státnosti bereme do vlastních rukou a chceme ho vyřešit a dotáhnout do konce. Je jasným signálem, že osud této státnosti je pro nás*

důležitý nejen kvůli době, ve které žijeme, ale že je to způsob a forma organizace společnosti, přes který se chceme přiblížit jiným národům venku za hranicemi. ¹⁷

O právní síle a dopadu Deklarace může být patrné z řeči, kterou pronesl V. Mečiar, že jde spíše než o konstitutivní akt, akt politický. Jde o jasný signál, který navenek demonstruje, že Slováci touží po samostatnosti, avšak skutečně ještě samostatný a svrchovaný stát nezakládá. Respektují současný stav, ale zároveň se dožadují samostatnosti. Nepopírají účinnost ústavy Federace, pouze poukazují na její brzký konec, který nastane ve chvíli, kdy se podaří přijmout Ústavu Slovenské republiky, přesněji řečeno, kdy bude Ústava Slovenské republiky účinná.

Další rozpaky může vzbuzovat způsob, jakým byla Deklarace přijata. Nešlo o formu ústavního zákona, ba ani zákona, ale o formu usnesení. Tím se v podstatě jaksi obešla otázka jejího souladu s platnými federálními předpisy. Její politický význam byl ale i tak nezpochybnitelný a po jejím přijetí se naplno rozběhly přípravy nové samostatné slovenské ústavy. ¹⁸

Krátce po vyhlášení Deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky abdikoval prezident Václav Havel. Je však třeba podotknout, že vyhlášením Deklarace ČSFR ještě fakticky nezanikla.

3.3.2. Příprava a přijetí Ústavy Slovenské republiky

Přípravy nových, samostatných ústav obou zemí začaly ve smyslu čl. 142, odstavec 2 ústavního zákona o československé federaci. V tomto ohledu byli však Slováci rychlejší a svůj návrh začali sepisovat dříve než Češi. Tyto práce přinesly na Slovensku celkem sedmrůzných návrhů.

Na Slovensku se zformoval tým pod vedením Karola Planka, který na konci června roku 1990 předložil návrh nové ústavy. Ten se poté stal předmětem diskuze v právnických a politických kruzích, tyto debaty trvaly téměř rok. Jejich

---

¹⁷ *Stenografická zpráva o 3. schůzi SNR, 3. volební období.* Bratislava, 1992. s. 14

¹⁸ OROSZ Ladislav a kolektiv Ústavný systém Slovenskej republiky-doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektivy, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra ústavného práva a správneho práva, Košice 2009, str 30.

výsledkem bylo rozhodnutí, že má být ustanovena skupina složená ze zástupců politických stran, s nimiž má být tato problematika diskutována.

Zmíněný návrh obsahoval mimo jiné úpravu práv národnostních a etnických menšin, který předestřelo Maďarské křesťansko-demokratické hnutí a Spolužití.

Přes to všechno se však nepodařilo ústavu do voleb v červnu 1992 roku přijmout. Důvodem bylo jistě i to, že se veškerá pozornost zaměřila na předvolební boj a propagaci kandidátů. Vítězství Hnutí za demokratické Slovensko napomohlo tomu, že byla schválena Deklarace o svrchovanosti Slovenské republiky.

Nebylo však jediným politickým subjektem, který ke schválení přispěl. Velké úsilí vynaložily také občanské iniciativy, jako byly Syntéza 90, Slovenské národně demokratické hnutí, Svrchované Slovensko a další. Ti vypracovali jeden z návrhů nové ústavy a publikovali jej v denním tisku. Zároveň pomocí své delegace složené například z Jaroslava Chovance, Milana Ferka a jiných, pod vedením Romana Kaliského, se jim podařilo tento návrh doručit předsedovi Slovenské národní rady.

„Návrh Ústavy SR z června 1992 vypracovala expertní skupina Slovenské národní rady, která přitom zužitkovala do té doby existující zpracované návrhy Ústavy SR. Také přitom vycházela z existujících platných ústav demokratických států, zvláště evropských. Expertní skupinu vedl poslanec FZ Milan Čič.“¹⁹

Při schvalování návrhu Ústavy vládla prý na půdě Slovenské národní rady velmi bouřlivá atmosféra. Diskuze se vyhrtila tak, že zapříčinila dokonce demonstrativní odchod poslanců SNR za MKDH a Spolužitie, poslanci KDH se hlasování zdrželi. Přes tyto peripetie byla slovenská Ústava 1. září 1992 velkou většinou poslanců schválena a slavnostně podepsána předsedou SNR Ivanem Gašparovičem a předsedou vlády Slovenské republiky Vladimírem Mečiarom o dva dny později na Hradě v Bratislavě. Ve sbírce zákonů byla publikována pod číslem 460/1992.

---

¹⁹ CHOVANEC, J. *Desaťrokovslovenskej štátnosti, zákonodárstva a jeho perspektivy*. Bratislava: Nadácia profesora Karola Planka, 2004, s. 30

Ivan Gašparovič při podepisování Ústavy Slovenské republiky mimo jiné prohlásil toto:

„Prožíváme historické chvíle. Slovenská národní rada schválila Ústavu Slovenské republiky a dnes jsme ji slavnostně podepsali. Historický a dalekosáhlý význam tohoto aktu vidíme v tom, že Ústava Slovenské republiky je dokumentem nejvyšší právní síly, kterým se zakládá suverénní slovenská státnost. Její význam spočívá v tom, že pokud odhlédneme od ústavy z roku 1939, která vznikla za mimořádně nepříznivých mezinárodních okolností a účasti cizí velmoci, můžeme plným právem říci, že naše nynější ústava je první demokraticky založenou a svobodně přijatou ústavou svrchované Slovenské republiky.“²⁰

Ústava podle něj vyjadřovala to, po čem slovenský národ jako emancipovaný a svébytný prvek toužil již dávno. Zároveň vyzdvihl způsob, jakým byla ústava přijata, a to demokratickou a nenásilnou cestou, při zachování rovnováhy mezi občanským a národním principem a s ohledem na národnostní menšiny a etnické skupiny, žijící na území státu. Ústava se dále stala východiskem pro další zákonodárství, které podle jejích ustanovení mělo dbát nejen na zákonnost a vztah k nové ústavě, ale také na dodržování lidských práv a svobod, které se staly součástí ústavního pořádku Slovenské republiky.

Ústava Slovenské republiky byla schválena ještě za doby existence federace s Českou republikou. Den schválení Ústavy Slovenské republiky byl oficiálně prohlášen Dnem Ústavy Slovenské republiky a státním svátkem. Česká republika den přijetí ústavy jako svůj státní svátek nevyhlásila. I ostatní okolnosti tvorby ústav napovídají tomu, že na Slovensku byl celkově proces přijímání Ústavy mnohem více prožíván než v České republice.

Slovenští občané dostali samozřejmě možnost vyjádřit k Ústavě své výhrady a poznámky ještě před jejím konečným oficiálním přijetím. Připomínek přišlo skutečně mnoho a vyjádřila se široká a pestrá škála lidí. Jen pro ilustraci, nejmladšímu bylo 16 let a nejstaršímu občanu, který také vyjádřil svůj názor, bylo úctyhodných 93 let. Jak ve svém příspěvku, ve snaze o odlehčení, poznamenal Ján

---

²⁰Stenografická zpráva o 3. schůzi SNR, 3. volební období. Bratislava, 1992.

Cuper na konferenci s názvem „Dvacet let Ústavy Slovenské republiky“, konané na půdě Právnické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě, nejdelší připomínky měly vždy ženy.

Dalším znakem, který mě vede k myšlence, že Slováci byli tvorbou Ústavy více zaujatí, je i zahájení prací, kdy na Slovensku byli o poznání aktivnější a s přípravou návrhů začali ještě za doby federace.

Plnou účinnost získala Ústava Slovenské republiky 1. 1. 1993, kdy se Slovenská republika stala samostatným, suverénním a nezávislým demokratickým státem, což se stalo po zániku ČSFR, na základě zákona č. 542/1992 Sb. o zániku České a Slovenské Federativní republiky. Stala se tak tedy spolu s Českou republikou jedním z nástupnických států ČSFR.

„Dne 1.1 1993 byla završena odvěká snaha slovenského národa na sebeurčení vznikem samostatné Slovenské republiky. Hnutí za demokratické Slovensko se tak pričínilo o bezprecedentně pokojné rozdělání bývalého společného státu Čechů a Slováků a naplnilo více jak tisícileté úsilí Slováků o samostatný stát.“²¹

Ostatní zákony převzaly obě republiky z ČSFR, avšak z důvodu, že později zamýšlely vstup do Evropské unie, bylo potřeba učinit změny a adaptovat se na evropské poměry.

3.3.3. Příprava a přijetí Ústavy České republiky

Tak jako i mnohé ústavy jiných zemí, ani česká ústava nevznikla v podmínkách pro tak závažný krok příznivých. Nebyla to situace tak extrémní, jako třeba v USA, Belgii či Japonsku, kdy sepsání ústavy předcházela revoluce, válka nebo porážka. Přesto ani v České republice nemůžeme hovořit o klidných podmínkách, které by dávaly dostatek času a prostoru pro sepsání zákona, od něž se odvíjí, dle tzv. systému pyramidy právních norem, všechny další zákonné a podzákonné právní akty.

---

²¹STRANA - história strany. *Hnutie za demokratické Slovensko* [online]. 2007 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.hzds.sk/?mod=clanky&par=strana-historia-strany&menu=41>

Zde můžeme spatřovat rozdíl ve vývoji Ústavy České republiky a Slovenské republiky. Ústava Slovenské republiky byla dávno očekávané dílo, byla projevem tužeb a bezprostředních aspirací slovenského národa, který skrze ni projevil své právo na sebeurčení. Ústava česká oproti tomu byla spíše nutností. Více než přípravě tohoto klíčového dokumentu, byla věnována pozornost samotnému rozpadu federace.

Často se při diskuzi o tomto tématu polemizuje o tom, zda měla být přijata Ústava, kterou v prosinci roku 1989 předložilo Občanské fórum. Jeden názor je takový, že zvolilo-li Federální shromáždění jednomyslně za prezidenta Václava Havla, jistě by vyhovělo i v otázce přijetí Ústavy. Některé názory, jako třeba ten Prof. JUDr. Jana Filipa, CSc., jsou však v opozici a tvrdí, že tomu tak zcela určitě není. Na příklad i z důvodu, že: *„Problém by již nebyl v oblasti demokracie, nýbrž právě ve vztazích ve federaci, a že by slovenští poslanci pro ústavu nehlasovali.“*²²

*„Ústava byla sice připravována a přijímána v značné časové tísní vyvolané blížícím se rozdělením Československa na dva samostatné státy, nelze však mluvit o ukvapenosti, jejímž výsledkem by bylo jen dočasné provizorium.“*²³

Kromě, nám dnes dobře známého, schváleného a přijatého návrhu Ústavy České republiky, existovala ještě celá řada návrhů dalších, respektive jejich osnov. Vytvořily je některé opoziční strany, jako ČSSD, Levý blok, LSU-ČSS, z těch neparlamentních to pak byly Občanské hnutí nebo Koruna česká. K oficiálnímu projednávání však nebyly návrhy předloženy, a to ani ty z dílny parlamentních politických stran. Jejich texty tak posloužily maximálně jako podklad k diskuzi.

„Ústava České republiky za 10 let své existence prokázala svou životnost a dostatečnou stabilitu. Vedle kvalit obsahových právě ve stálosti tkví její cena a věrohodnost, neboť jednou ze základních premis právního státu je právní jistota a

---

²²KYSELA, J. a J. FILIP. *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy : sborník příspěvků*. 1. vyd. Editor Jan Kysela. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 423 s. ISBN 80-864-3245-9.

²³KYSELA, J. a J. FILIP. *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy : sborník příspěvků*. 1. vyd. Editor Jan Kysela. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 423 s. ISBN 80-864-3245-9.

důvěra občanů v právo. Ústava, která ke své změně vyžaduje zvláštní rozvahu a prozíravost poslanců a senátorů, garantovanou obzvlášť přísnými pravidly zákonodárského procesu, není však a ani nemůže být neměnným zákonem.“²⁴

Takový byl stav deset let od vydání Ústavy České republiky. Doba samozřejmě pokročila a dnes vidíme již konkrétní návrhy na její případné dílčí změny. Polemika je samozřejmě vedena i ohledně pravomoci prezidenta republiky udílet amnestie. Právě novoroční projev z roku 2013, dnes již bývalého prezidenta Václava Klause a to, co následovalo v jeho souvislosti, ukázal široké veřejnosti, jaká konkrétní práva přiznává Ústava České republiky hlavě státu. Nutno podotknout, že ohlasy byly v drtivé většině negativní.

Současný prezident Miloš Zeman však za několik měsíců svého působení bývalého prezidenta Václava Klause a jeho amnestii téměř zastínil. Stalo se tak především kvůli specifickému výkladu Ústavy, podle něž by prezidentovi republiky náleželo více moci, než jsme byli doposud zvyklí.

Jiří Příbáň v rozhovoru pro Novinky.cz poukazuje na snahu prezidenta Miloše Zemana převzít otěže výkonné moci. Rusnokovu vládu považuje za nelegitimní stejně jako její prodlužování.

„Sestavování vlády je úkolem premiéra, do kterého nemůže prezident aktivisticky zasahovat. Ústava výslovně praví, že prezident jmenuje členy vlády na návrh předsedy vlády.“

Dle jeho názoru nemůže být jako důvod k odmítnutí jmenování považován fakt, že navrhovaná osoba se neztotožňuje s názory prezidenta nebo naopak on s jejími názory. Odmítnutí by přicházelo v úvahu za předpokladu, že by danému politikováno hrozilo například trestněprávní stíhání.

---

²⁴KYSELA, J. a J. FILIP. *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy : sborník příspěvků*. 1. vyd. Editor Jan Kysela. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 423 s. ISBN 80-864-3245-9.

3.3.4. Ústavní zákon o zániku ČSFR

Ústavní zákon č. 542/1992 Sb. o zániku ČSFR, státních orgánů, ozbrojených sil a bezpečnostních sborů ČSFR, rozpočtových a příspěvkových organizací napojených na státní rozpočet ČSFR a státních organizací v působnosti ČSFR, se stal prvním krokem umožňujícím začátek nové etapy vývoje obou republik.

„Zákon ustanovil nástupnictví ČR a SR po ČSFR, přechod působnosti ČSFR na ČR a SR a pravomoci vládních a soudních orgánů ČSFR na vládní a soudní orgány ČR a SR. Zákonodárná moc na Slovensku byla přesunuta na poslance zvolené ve volbách v roce 1992 do FZ ČSFR a SNR. Ustanovil se zákaz používání státních symbolů bývalé ČSFR a ještě před zánikem ČSFR zákon umožnil přijímat právní předpisy o zabezpečení výkonu působnosti ČR a SR a uzavírat smlouvy mezi SR a ČR, jako i s třetími státy.“²⁵

Před schválením zákona o zániku ČSFR bylo však třeba také vyřešit majetkové poměry obou republik. K tomu byl vytvořen a schválen zákon č. 541/1992 Sb. o dělení majetku ČSFR mezi Českou a Slovenskou republiku. Hlavní principy zohledněné při tomto dělení byly princip územní a dále princip podílu počtu obyvatel, což v praxi znamenalo podíl 2:1. Majetek, který měl být pak následně rozdělen, byl přesně definován a roztríděn do čtyř kategorií.

K rozdělování docházelo naprosto pokojnou cestou, za použití dostupných právních prostředků, ne zbraní. K pomyslným přestřelkám však mezi Čechy a Slováky stejně docházelo, myšleno k přestřelkám slovním.

Někteří autoři odborných textů, jako např. A Wagner v časopise Právník, kladou rozpad ČSFR za vinu Slováků. Podle tohoto autora je to dáno „specifickým slovenským nacionalismem“.

S tím samozřejmě nesouhlasí někteří slovenští autoři jako na příklad Jaroslav Chovanec, a útok odráží tvrzením, že: „Takovéto hodnocení je poznamenané českým šovinismem a čechoslovákismem. Autor takového hodnocení vůbec

---

²⁵ CHOVANEC, J. *Desaťrokovslovenskej štátnosti, zákonodárstva a jeho perspektivy*. Bratislava: Nadácia profesora Karola Planka, 2004, s. 32.

nechápe mnoholeté národně emancipační úsilí slovenského národa za důsledné uplatnění sebeurčovacího práva se všemi jeho důsledky, to znamená až do vytvoření samostatného národního státu- Slovenské republiky, na které slovenský národ má přirozené právo krom jiného také ve smyslu mezinárodně právních dokumentů.“²⁶

Dále také uvádí, že slovenští historici, na rozdíl od těch českých, hodnotí rozdělení ČSFR objektivně. Toto tvrzení mi však samo o sobě přijde dost neobjektivní. Celkově se mi zdá velmi obtížné udělat si nestranný názor na rozdělení Československé federace. Každá informace je odrazem toho, za jaké země pochází její autor. Při sbírání materiálů jsem nenarazila na článek, ve kterém by například český autor prohlásil, že rozdělení se dělo z iniciativy Čechů. Prvotní impuls vždy přisuzují druhému národu. Z logiky věci mě napadá, že skutečně prvotní nápad na rozdělení vzešel z dnešní Slovenské republiky. Slováci, jakožto menší národ, působící dosti hrdě a nacionalisticky, možná již skutečně nechtěli být součástí federace. Tím ovšem potvrzují stereotyp o tom, že Čech bude dávat „vinu“ Slováckům a naopak. Tuto úvahu bych tedy raději uzavřela myšlenkou, že dnes již není důležité, kdo dal prvotní impuls k rozdělení, důležité je, že se tak stalo.

Jako jeden z posledních orgánů, které byly po vzniku Slovenské republiky nově konstituovány, byl obsazen úřad prezidenta republiky, kterým se stal pro Slovensko Michal Kováč, zvolený Národní radou SR, prvním prezidentem České republiky byl zvolen Václav Havel. Ten zastával funkci prezidenta republiky maximální možnou dobu, dvě funkční období, tedy celkem deset let, do druhého února 2003.

3.3.5. Uznání Slovenské republiky jinými státy a její vstup do mezinárodních organizací

Slovenská republika vznikla na základě ústavního zákona o zániku ČSFR a o vzniku Slovenské republiky jako nástupnického státu. Ke vzniku samostatného

---

²⁶CHOVANEK, J. *Desaťrokovslovenskej štátnosti, zákonodárstva a jeho perspektívy*. Bratislava: Nadácia profesora Karola Planka, 2004, s. 33.

národního státu však podle mezinárodních zvyklostí patří také uznání státu jinými demokratickými, suverénními státy, zvláště pak světovými velmocemi a sousedními státy. Tento předpoklad, jako i jiné další, byl při ustanovování samostatné Slovenské republiky splněn. Již v prvních dnech ji uznalo 91 států a k datu 30. březnu 2001 to bylo již 165 států světa.

Dalším aspektem, který by měl samostatný, suverénní stát splňovat, je navazování diplomatických styků. I na této úrovni Slovensko splnilo, co se od suveréna očekává, na konci prvního roku své existence navázalo diplomatické vztahy se 107 zeměmi. V současné době má na světě přes 55 velvyslanectví, několik stálých misí a generálních konzulátů.

Slovenská republika se také stala členem několika významných mezinárodních organizací, jako je Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, OSN, UNESCO, Rada Evropy, EU a NATO.

3.3.6. Uznání České republiky jinými státy a její vstup do mezinárodních organizací

Česká republika je dnes jako samostatný stát uznávána všemi zeměmi na světě. Ještě na začátku července roku 2009 tomu však bylo jinak. Posledním státem, kterým odmítal samostatnost uznat, bylo Lichtenštejnsko. Důvodem sporu byly Benešovy dekrety, vládnoucí dynastie se po druhé světové válce domáhala navrácení majetků na Moravě. Situace se však změnila, s odstupem let začalo pohlížet Lichtenštejnsko na celou záležitost z jiného úhlu a obě země znovu navázaly diplomatické styky²⁷.

Nejen, že je Česká republika jinými státy uznávána, s velkým množstvím z nich také úzce spolupracuje. V loňském roce (2012) bohužel docházelo z úsporných důvodů k uzavírání ambasad, jako například té v Keni, Kostarice nebo Venezuele. Finanční situace se však zlepšila, znovu nastaly dobré podmínky

---

²⁷BARTOŠ, Adam. Lichtenštejnsko uzná po 17 letech samostatnost České republiky. *IDnes* [online]. Brno: [s.n.], 2009 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/lichtenstejnsko-uzna-po-17-letech-samostatnost-ceske-republiky-pvv-/domaci.aspx?c=A090713_171213_domaci_adb

pro diplomatické styky a v současné době se uvažuje o otevření zastupitelských úřadů na Srí Lance, v Barmě nebo třeba Kolumbii.

Co se týká otázky mezinárodních organizací, je Česká republika členem mnoha z nich. Jednou z členských zemí Severoatlantické aliance se stala v roce 1999, spolu s Maďarskem a Polskem. Slovenská republika tuto první vlnu přijímání nestihla a k NATO se připojila o pět let později, tedy v roce 2004.²⁸

K Organizaci spojených národů, která si klade za cíl udržovat mezinárodní mír, rozvíjet přátelské vztahy a spolupracovat při řešení mezinárodních problémů, se Česká republika připojila krátce po vyhlášení samostatnosti, a to dne 19. ledna 1993, stejně tak Slovenská republika.²⁹

O více jak měsíc později se Česká republika stala členským státem Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO), konkrétně dne 22. února 1993. Slováci byli v tomto ohledu o několik dní rychlejší a členy se stali 9. února 1993. K dnešnímu datu je na seznamu Světového dědictví UNESCO zapsáno dvanáct památek z České republiky a dalších sedmnáct je jich navržených na předběžném seznamu.³⁰

Organizací, která nás ovlivňuje asi nejvíce, je Evropská unie. Jedná se o politické a ekonomické sdružení států, jehož členem se Česká republika stala přistoupením 1. května 2004. Stejně tak Slovenská republika se stala součástí Evropské unie v roce 2004. Evropská unie není klasickou mezinárodní organizací. Jedná se o jakýsi integrační prvek stojící nad členskými státy, což dokazuje například fakt, že právo Evropské unie má v České republice aplikační přednost před vnitrostátními normami.

Česká republika má své místo také v mnoha dalších mezinárodních organizacích. Z nich můžeme jmenovat například Radu Evropy, Haagskou

---

²⁸NATO [online]. 2010 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html#members>

²⁹Členské státy: Valné shromáždění. OSN [online]. [2012] [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/clenske-staty/?i=199>

³⁰MemberStates: Countries. UNESCO [online]. [2012] [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/member-states/countries/>

konferenci mezinárodního práva soukromého, Mezinárodní banku pro obnovu a rozvoj, Světovou obchodní organizaci, Mezinárodní měnový fond a skupinu Světové banky.

4. Základní lidská práva a svobody

Následující kapitola věnovaná základním lidským právům a svobodám, byla vybrána jako srovnávací kritérium především z toho důvodu, že základní dokument o lidských právech, tedy Listinu základních práv a svobod, převzaly obě země ze společného zákonodárství z dob Československé federace. Cílem tedy bude popsat několik vybraných práv a svobod. Tato konkrétní práva byla vybrána na základě důležitosti, alespoň dle mého mínění, se kterým se samozřejmě nemusí každý ztotožňovat a mohl by jako příklad uvést jiné. Pro svou práci jsem si však zvolila právě tyto, a to z důvodu, že je považuji za stěžejní práva, od nichž se odvíjejí další.

4.1. Dokumenty o lidských právech

Ke zpracování ústavního zákona o lidských právech a svobodách přistoupily výbory obou sněmoven Federálního shromáždění v souvislosti s úsilím o vstup ČSFR do Rady Evropy.

Česká i Slovenská národní rada vypracovaly každá zvlášť své návrhy, které pak předložily ke společné diskuzi. Tyto návrhy se v některých bodech lišily. Oba návrhy čerpaly ze stejných pramenů, a to z Všeobecné deklarace lidských práv, Deklarace práv dítěte, Dohody o občanských a politických právech a Dohody o hospodářských, kulturních a sociálních právech s ohledem na přirozenoprávní doktrínu.

Listina základních práv a svobod je účinná od 8. února 1991 a ve Sbírce publikována pod číslem 23/1991 Sb. Listina je, co se týče hierarchie a právní síly, zákonem se silou ústavního zákona. V České republice je tomu tak do dnes. Slovenská republika, se svou duplicitou Listiny základních práv a svobod, má tento zákon postaven na stejné úrovni, tedy na úrovni ústavního zákona, což při nesouladu může vyvolat otázku, jak má být postupováno. Tato problematika bude nastíněna později.

Jako ochránce ústavnosti je pak ústavním zákonem č. 91/1991 ustanoven Ústavní soud České a Slovenské Federativní Republiky.

Vznikla „Politická dohoda mezi Hnutím za demokratické Slovensko a Občanskou demokratickou stranou“. Politické strany dvou národů zde vyhlásují, že se pokusí zabezpečit legitimitu procesu zániku federace.

Základním pramenem úpravy lidských práv a svobod na Slovensku je zákon č. 460/1992 Sb., tedy Ústava Slovenské republiky. Jsou zde upraveny v hlavě druhé, přesněji řečeno v člancích 12 až 54 Ústavy.

Ústavní pořádek České republiky vymezuje základní lidská práva a svobody v dokumentu nazvaném Listina základních práv a svobod.

Ústava přináší následující dělení základních práv a svobod. Jsou to základní lidská práva a svobody, politická práva, práva národnostních a etnických skupin, hospodářská, sociální a kulturní práva, právo na ochranu životního prostředí a kulturního dědictví a v neposlední řadě právo na soudní a jinou právní ochranu.

Samozřejmě, že ani jako v životě nemáme pouze práva, ale také povinnosti, i zde najdeme výčet toho, co občan musí činit. Jsou to povinnost obrany, povinnost školní docházky, povinnost chránit a zvelebovat životní prostředí a kulturní dědictví.

V Listině základních práv a svobod najdeme dělení na lidská práva a základní svobody, práva národnostních a etnických menšin, hospodářská, sociální a kulturní práva a nakonec pak právo na soudní a jinou právní ochranu.

Dalším zákonem se silou ústavního zákona, který je východiskem pro základní lidská práva a svobody je recipovaná Listina základních práv a svobod, tedy zákon č. 23/1991, která byla již součástí ústavního pořádku České a Slovenské Federativní Republiky. Je zde však problém s tím, že vzniká vlastně dvojí úprava lidských práv a svobod, která není vždy úplně totožná, někdy je dokonce přímo v rozporu. S ohledem na tuto kolizi poté musíme brát v potaz článek 152, odstavec 4 Ústavy, podle nějž má vždy aplikační přednost Ústava Slovenské republiky, tedy zákon č. 460/1992 Sb.

Kromě těchto dvou základních pramenů může být jako pramen práva týkajícího se základních lidských práv a svobod použita také mezinárodní smlouva, a to mezinárodní smlouva dvojího typu.

V první řadě je jí mezinárodní smlouva, jak ji chápe článek 7 odstavec 5 Ústavy, což jsou mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, které byly ratifikovány a vyhlášeny způsobem stanoveným zákonem po 1. červenci 2001. Tento typ má vždy aplikační přednost před zákony Slovenské republiky, ne však před Ústavou.

Typem druhým je mezinárodní smlouva o lidských právech a základních svobodách podle článku 154c, odstavec 1 Ústavy, kterou Slovenská republika ratifikovala a byla vyhlášena způsobem stanoveným zákonem před 1. červencem 2001. Tyto smlouvy se staly součástí právního pořádku Slovenské republiky a mají přednost před zákonem jen v případě, že zabezpečují větší rozsah ústavních práv a svobod. Ústava je jim opět nadřazená a nemůže nastat situace, kdy by před ní měly aplikační přednost.

Kromě pramenů se silou ústavního zákona a mezinárodních smluv může být pramenem práva v oblasti základních lidských práv a svobod také zákon. Ten musí být vždy v souladu s právním předpisem vyšší právní síly, tedy ústavními zákony a mezinárodní smlouvou. Zákon je tedy jakýmsi nástrojem k upřesnění už stanovených pravidel, některá Ústavou zakotvená práva toto dokonce přímo vyžadují. Jedná se tedy o situace, kdy by se daného práva nemohl jedinec dovolávat, pokud by chybělo jeho prováděcí ustanovení v zákoně a lze tak tedy činit pouze v mezích tohoto zákona.

Stát má v takových případech povinnost přijmout prováděcí zákon z důvodu, že neučiní-li tak, bude se z jeho strany jednat o porušení ochrany základních práv a svobod.

Dalším pramenem základních práv a svobod, s nižší právní silou, může být nařízení vlády podle článku 120, odstavec 2 Ústavy. Toto nařízení se nazývá tzv. aproximační nařízení vlády. Je k němu potřeba zplnomocnění zákonem, vydává se za účelem vykonání Evropské dohody o připojení mezi ES a členskými státy na

jedné straně a Slovenskou republikou na straně druhé, dále na vykonání mezinárodních smluv podle článku 7, odstavec 2 Ústavy.

Samozřejmě můžeme jako jeden z pramenů zařadit také soudní rozhodnutí Ústavního soudu, které se týká výkladu Ústavy v záležitostech majících dopad na základní lidská práva a svobody.

Stejně jako v českém právním řádu, jsou i v tom slovenském základní lidská práva a svobody nezcizitelná, nepromlčitelná, nezrušitelná a nezadatelná.

4.2. Vybraná základní lidská práva a svobody

V následující podkapitole se bude diplomová práce věnovat některým konkrétním lidským právům a svobodám tak, jak je upravují ústavně právní předpisy České republiky a Slovenské republiky. Konkrétně se jedná o právo na život, právo na osobní svobodu, právo na zachování (ochranu) lidské důstojnosti člověka, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jeho jména, svobodu projevu a právo na informace.

4.2.1. Právo na život

Právo na život, jako základní právo, od kterého se odvíjejí všechna další práva, a to nejen ta základní lidská, je na Slovensku podle Ústavy a v obou zemích pak dle Listiny hoden ochrany, a to již před narozením. Tím, že máme toto ustanovení zakotveno v právním pramenu nejvyšší právní síly, se stát snaží o jeho zajištění a ochranu před zásahy jiných subjektů.

Není to však pouze náš právní řád, který ochraňuje život. Jak říká článek 10 Ústavy České republiky: „Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného, použije se mezinárodní smlouva“. Na tomto základě tedy můžeme ochranu života, jakož i ostatních lidských práv a svobod, přisoudit také například Všeobecné deklaraci lidských práv. Mluvíme-li konkrétně o právu na život, tak v tomto případě bychom jej hledali v článku 3.

Přestože je lidský život podle tohoto ustanovení chráněn již před narozením, můžeme zde polemizovat o tom, do jaké míry je to pravdivé tvrzení. V případě

interrupce je bez diskuze lidský život přerušen, což by se mohlo zdát jako porušení ustanovení článku 12 Ústavy Slovenské republiky a článku 6, odstavec 1 Listiny základních práv a svobod.

V tomto bodu bychom se jistě mohli zastavit a dlouze argumentovat ať už pro jeden či druhý pohled na věc. Rozhodujícím kritériem by mohl být například i fakt, jak život chápeme, tedy buďto jako bytí z hlediska biologické existence nebo bytí, jakožto nějakého společenského života a jeho hodnoty.

„Z ústavního hlediska Listina především takto určuje princip pro právní odvětví, jenž navíc posiluje nepřípustností trestu smrti a možností chránit nascitura před potratem. Z dikce druhé věty odst. 1- lidský život je hoden ochrany již před narozením- však nevyplývá právní závazek k zákazu potratů. Vágnost tohoto ustanovení svědčí spíše morální výzvě a apelu na zákonodárce. Tato dikce také, jak je známo, vznikla jako kompromis mezi odpůrci umělého přerušení těhotenství (zejm. z teologických důvodů) a ostatními. K objasnění autentického právního významu tohoto ustanovení může být zajímavým případné vydání judikátu Ústavního soudu, jak se ostatně stalo již ve většině zemí, v nichž funguje ústavní soudnictví (např. v SRN nebo v Polsku).“³¹

Judikatura Ústavního soudu Slovenské republiky se k této problematice vyjadřuje rozhodnutím PL ÚS 12/01, v němž stanovuje následující.

Ústavní soud rozhodl o souladu § 4,6,7,8,10,11 zákona č. 73/1986 Sb. o umělém přerušení těhotenství ve znění zákona č. 419/1991 Sb. se čl. 15, odstavec 1 a 4 Ústavy. Ve svém rozhodnutí ustanovil, že lidský život je klíčovou hodnotou právního státu a právní pořádek Slovenské republiky jej chrání. Rozlišuje však právo každého na život a ochranu nenarozeného lidského života, první jmenované chápe jako subjektivní nárok a druhé jako objektivní hodnotu. Normativní význam ustanovení o ochraně nenarozeného lidského života nedosahuje takové intenzity, abychom o něm mohli hovořit jako o základním lidském právu, které je omezitelné jen na základě přísného vyvažování vůči jinému základnímu právu ve smyslu článku 15 odstavec 4 Ústavy.

---

³¹KLÍMA. *Ústavní právo*. 3. rozšířené. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, s. 282.

Ústavní soud Slovenské republiky považuje za nepřijatelné, aby docházelo k jakési kategorizaci práva na život, a tím získávalo v určitých případech menší či větší váhu. Tato skutečnost by byla v rozporu s rovností lidí před právem. Státní moc nemůže tvořit objektivní hodnoty tak, jak to dělá s právním řádem, může je pouze uznávat a respektovat.

„Ústavní soud Slovenské republiky zastává názor, že nenarozený lidský život má charakter objektivní hodnoty. Ústavní soud dále vychází z názoru, že Ústava nevyklučuje vyvažování základních lidských práv a svobod ústavními hodnotami, ale toto vyvažování má jinou kvalitu než vyvažování jednotlivých základních práv a svobod. Ochrana nenarozeného lidského života přiznává normativní status na úrovni ústavního imperativu.“³²

Úkolem zákonodárce je tedy v tomto případě stanovit nějaký postup a časové limity v případě, že žena uvažuje o umělém přerušení svého těhotenství, a tím tedy de facto přistupuje k porušení práva svého nenarozeného dítěte na život.

4.2.2. Právo na osobní svobodu

V Ústavě Slovenské republiky je ochrana před svévolným omezením osobní svobody upravena v čl. 17, v Listině základních práv a svobod bychom tuto koncepci našli v čl. 8. Český právní řád, který se v případě lidských práv řídí Listinou základních práv a svobod, určuje jednoznačně, že osobu lze převést a držet v ústavní zdravotnické péči pouze v případě, že je o tom soud vyrozuměn do dvaceti čtyř hodin a do sedmi dní o umístění rozhodne. Problém ovšem nastává ve chvíli, kdy si přečteme článek sedmnáct, odstavec šestý Ústavy Slovenské republiky. Přestože bychom čekali, že lhůty budou stejně jako v Listině základních práv a svobod, není tomu tak. Podle Ústavy musí soud o umístění rozhodnout do pěti dnů. Vidíme zde tedy zřejmý rozpor mezi Ústavou a Listinou Slovenské republiky.

---

³²BRÖSTL, Alexander. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 123. ISBN 978-80-7380-248-6.

Dle názoru doc. JUDr. Ludmily Somorové, CSc., mim. prof. z katedry ústavního a správního práva Právnické fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košicích bylo rozhodnutí slovenských ústavodárců převzít obsah Listiny také do Ústavy SR, odůvodněné, rozumné a praktické. Vytvořila se sice duplicitní právní úprava lidských práv se silou ústavního zákona, ovšem v době, kdy se tam dělo, byla Listina již oficiálně uznávaným dokumentem, který zaručoval ochranu lidských práv. V důsledku novelizace II. hlavy Ústavy Slovenské republiky však došlo k situaci, kdy si dva dokumenty se silou ústavního zákona odporují. Nebyly totiž současně provedeny změny také v Listině. Nastává tedy problém, který vyřešil Ústavní soud svým rozhodnutím, v němž stanovil, že v případě zjištění nesouladu Listiny s Ústavou, má být použito Ústavy. Reakcí na tuto situaci jsou úvahy, jak v budoucnu s Listinou naložit. Jedním z řešení by jistě bylo změnit znění Listiny do té podoby, aby neodporovala Ústavě. Dalším řešením, které se nabízí, je snížení právní síly Listiny, v hraničním případě její úplné zrušení.³³

Obě země jsou pak také vázány mezinárodním paktem s názvem Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, zde je problematika upravena v článku pátém. Dohoda taxativně vymezuje případy umožňující zbavení osobní svobody. V tomto dokumentu najdeme také procesní úpravu okolností pozbytí osobní svobody.

Smyslem práva na osobní svobodu je zaručit bezpečí před neoprávněnými zásahy státní moci, ať už státních orgánů či například městské policie, jakožto orgánu podléhajícímu speciální právní úpravě.

Pravidla a principy, které se zde zakotvují, nejsou produktem moderní doby. Jde o práva známá a aplikovaná již od dob Magna Carta Libertatum z roku 1215, kde článek 39 ustanovuje: *„Žádný svobodný člověk nesmí být zatčený nebo uvězněný nebo poslaný do vyhnanství nebo být jiným způsobem poškozený. A nebudeme proti němu konat ani to nepřipustíme, pokud k tomu nedojde na základě zákonného rozhodnutí příslušníků jeho stavu a v souladu se zákony země.“*

---

³³ OROSZ Ladislav a kolektiv Ústavný systém Slovenskej republiky-doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektivy, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra ústavného práva a správneho práva, Košice 2009, str 151

Dalo by se říci, že obsah práv zde popisovaných se od toho dnešního příliš neliší, samozřejmě až na výjimku příslušnosti ke stavu. Z tohoto pohledu je pak pokrokovějším dokumentem Habeas Corpus Act z roku 1678, neboť ochraňovala člověka proti svévolnému zásahu do jeho práv ze strany autokratické moci v zemi.

Existují však samozřejmě situace, kdy může být do práva člověka na osobní svobodu zasaženo, avšak vždy jen v předem stanovených případech. Musí být splněny podmínky, které pro takovou situaci právní předpisy předpokládají a samozřejmě i samotný postup podléhá přísným pravidlům. Listina tímto určuje meze obsahu a principy trestního práva. Nastihuje tři situace, kdy může být právo na osobní svobodu předem určeným způsobem omezeno.

Prvním z nich je stíhání, zde je však nutnost mít k němu podložený důvod a samozřejmě dodržet zákonem stanovený postup.

Druhým případem je zadržení obviněného nebo podezřelého z trestného činu, to je možné však pouze na základě zákona. V tomto případě platí jasná procesní pravidla, kdy musí být osoba do 48 hodin vyslechnuta a buďto předána soudci nebo propuštěna zpět na svobodu. Další krok poté závisí na soudci, který má povinnost danou osobu do 24 hodin vyslechnout a rozhodnout o jejím propuštění či vazbě.

Třetím typem je zatčení, které připadá v úvahu pouze na základě písemného a odůvodněného příkazu, jež může vydat pouze soudce. To, jak bude následně soudce postupovat, je shodné s okolnostmi při zadržení.

Velice zajímavé je pak řešení vazby poslanců, což ukázal případ Davida Ratha. Nejzávažnější činy zákonodárců řeší odstavec 5 článku 27 Ústavy České republiky: „Poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li dopaden při páchání trestného činu nebo bezprostředně poté. Příslušný orgán je povinen zadržení ihned oznámit předsedovi komory, jejímž je zadržený členem; nedá-li předseda komory do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, je příslušný orgán povinen ho propustit. Na své první následující schůzi komora rozhodne o přípustnosti stíhání s konečnou platností.“ Postup podle tohoto odstavce byl v České republice použit zatím jedenkrát, a to v květnu 2012 v případě poslance a

tehdejšího středočeského hejtmána MUDr. Davida Ratha (ČSSD). Byl zadržen s částkou 7 miliónů korun a tehdejší předsedkyně Poslanecké sněmovny ČR Miroslava Němcová podepsala souhlas s jeho předáním soudu. David Rath strávil ve vazbě rok a půl, Vrchní soud nakonec vyhověl jeho stížnosti s odůvodněním, že již pominuly obavy z toho, že by se mohl vyhýbat hlavnímu líčení.³⁴

V souvislosti s vazbou Davida Ratha vznikla absurdní situace, kdy tento poslanec připravoval návrhy zákonů, ale vzhledem k tomu, že se nemohl dostavit na jejich projednávání, byly automaticky vyřazeny. Za úpravu tohoto stavu se přimlouvala i poslankyně za KSČM JUDr. Zuzka Bebarová-Rujbrová: „*Není však správné, že jsou návrhy poslance Ratha neustále odsouvány. Dokonce si myslím, že by měl mít možnost tyto návrhy sám odůvodnit.*“ řekla Haló novinám Bebarová-Rujbrová. Je poněkud trpké zjištění, že by případná změna Ústavy ČR měla zohledňovat dlouhotrvající pobyt zákonodárce ve vazbě.³⁵

O situaci v právním prostředí Slovenské republiky v polovině 90. let hodně napovídá případ únosu syna tehdejšího prezidenta Michala Kováče mladšího. Na toho byl v Německu vydán v roce 1994 mezinárodní zatykač v souvislosti s obviněním z podvodu v tzv. kauze Technopol ve výši přes 2 milióny dolarů. V srpnu následujícího roku došlo k jeho únosu do Rakouska, kde byl umístěn do vyšetřovací vazby.

Od samého počátku této kauzy panovalo silné podezření, že se na únosu podílí SIS (Slovenská informační služba) v čele s Ivanem Lexou. Ten měl jistě zájem poškodit prezidenta Kováče, který ho v roce 1993 odmítl jmenovat ministrem privatizace. V čele úřadu SIS stál v letech 1995 – 1998, ale vzhledem k nedůvěře, kterou SIS vzbuzovala i na mezinárodní scéně, byla vyloučena z organizace MEC (Middle European Conference Ivan).

---

³⁴ David Rath opustil vězení. Soud vyhověl jeho stížnosti na vazbu. In: *Lidovky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/david-rath-miri-na-svobodu-soud-vyhovel-jeho-stiznosti-na-dlouhou-vazbu-1ah-/zpravy-domov.aspx?c=A131111_140129_in_domov_vsv

³⁵ Rath píše ve vazbě jeden zákon za druhým. In: *HALO noviny* [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/articles/prints/5012811>

Během dvou let byl případ zavlčení syna prezidenta do zahraničí řešen na Slovensku postupně třemi vyšetřovateli, aby byl nakonec v květnu 1996 odložen pro nedostatek důkazů. Z moci své funkce udělil prezident Michal Kováč v roce 1997 svému synovi milost, na základě které proti němu bylo trestní stíhání na Slovensku zastavené.

3. března 1998 tehdejší premiér Vladimír Mečiar vyhlásil v zastoupení prezidenta SR, kterému skončilo funkční období, rozhodnutí o amnestii vztahující se i na trestné činy spáchané v souvislosti s oznámením o zavlčení Kováče mladšího do ciziny. 7. července 1998 pak bylo uveřejněno ve Sbírce zákonů č. 214/1998 následující Rozhodnutí předsedy vlády SR o amnestii: „*Predseda vlády Slovenskej republiky, využívajúc svoje právomoci podľa čl. 105 ods. 1 a čl. 102 písm. i) Ústavy SR v záujme odstránenia sporov o výklad rozhodnutia o amnestii z 3. marca 1998, uverejneného pod č. 55/1998 Z. z., vyhlasuje toto rozhodnutie o amnestii: Čl. II - Nariaďujem, aby sa nezačínalo, a ak sa začalo, aby sa zastavilo trestné konanie pre podozrenie z trestných činov, ktoré mali byť spáchané v súvislosti s oznámeným zavlčením Ing. Michala Kováča, narodeného 5. decembra 1961, do cudziny, ku ktorému malo dôjsť 31. augusta 1995.*”

O nápravu stavu se pokusil po parlamentních volbách na podzim roku 1998 nový premiér a zastupující prezident Mikuláš Dzurinda vydáním Rozhodnutí o amnestii. Vypustil některé články z rozhodnutí, které udělil jeho předchůdce Vladimír Mečiar a umožnil tím konat v některých kauzách, včetně případu M. Kováče mladšího.

Počátkem roku 1999 podalo 34 poslanců Národní rady SR za Hnutí za demokratické Slovensko k Ústavnímu soudu SR žádost o výklad článku 102 Ústavy SR, který řeší pravomoci prezidenta, a to v souvislosti s rozhodnutím premiéra Mikuláše Dzurindy. Ústavní soud dospěl k závěru, že žádnou amnestii nelze zrušit ani změnit.

Další pokus o obnovení procesu uskutečnila Generální prokuratura v roce 2002, když požadovala znovuotevření kauzy únosu Michala Kováče mladšího. Nejvyšší soud SR na svém neveřejném jednání stížnost Generální prokuratury proti zastavení trestního stíhání zamítl s konstatováním, že případ podléhá

amnestii bývalého premiéra Mečiara z roku 1998 a odvolal se rovněž na předcházející rozhodnutí Ústavního soudu. Rozhodnutí Nejvyššího soudu je tak konečné a není proti němu odvolání.³⁶

4.2.3. Právo na zachování (ochranu) lidské důstojnosti člověka, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jeho jména

„Za původní zdroj myšlenky lidských práv se považuje nauka přirozeného práva, v jejímž klasickém pojetí jde o práva univerzální, nerozlučně spojená s podstatou lidské bytosti a vyplývající ze samého jádra člověka (resp. podle náboženského pojetí lidských práv daná člověku Bohem), která proto musí být státem respektována. Pod vlivem této ideje byla vtělována do ústav první základní občanská a politická práva. V průběhu historického vývoje byla pak nalézána (či spíše příslušnými mezinárodními či ústavodárnými fóry vytvářena) nová lidská práva, která jsou odrazem společenských, politických, sociálních a dalších podmínek dané doby.“³⁷

Právo na ochranu lidské důstojnosti bychom ve slovenské Ústavě našli v článku devatenáct, Listina pak tuto problematiku upravuje ve svém článku deset, kde se terminologie poněkud liší, a místo práva na ochranu lidské důstojnosti zde najdeme v odstavci jedna ustanovení, že: „*Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.*“

Oproti předcházejícímu ustanovení o osobní svobodě, ochraňuje zákon nyní člověka nejen jako bytost fyzickou, ale také intelektuální, se všemi jejími potřebami jako celkem. Konkrétně upravuje právo na ochranu lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti, právo na ochranu jména, právo na soukromí a právo na ochranu osobních údajů. Podrobnější úpravu jednotlivých ustanovení bychom potom hledali v občanském a trestním zákoníku.

---

³⁶ Chronologia prípadu unosu Michala Kovaca mladšieho. In: *SME* [online]. 2005 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/3755049/chronologia-pripadu-unosu-michala-kovaca-mladsieho.html#ixzz2wxHJ2kzz>

³⁷ MÚLLEROVÁ, Hana. Lidské právo na životní prostředí: kritický pohled. *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2012, roč. 2012, č. 3, s. 231. ISSN 0231-6625.

„Ochrana lidské důstojnosti, osobní cti a dobré pověsti souvisí s jiným ústavním právem, a tím je svoboda projevu. Do těchto sfér osobní svobody (nedotknutelnosti osoby) je možné zasáhnout různým způsobem. Ústava, tak jako zákonodárství, používá jen demonstrativní výčet takových zásahů. Jde hlavně o zhotovení a použití písemností osobního charakteru, podobizen, obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů týkajících se fyzické osoby nebo projevů osobního charakteru.“³⁸

Judikát Ústavního soudu Slovenské republiky III. ÚS 351/2012 potvrzuje právo stěžovatele na ochranu osobnosti. V tomto případě se jednalo o situaci, kdy muž uveřejnil spolu s partnerkou inzerát, že hledají ženu, která by jim odniosla a porodila dítě. Redaktorka deníku na tuto výzvu zareagovala a při společné schůzce pořídila fotografii onoho muže, kterou neváhala použít ve svém článku. Ústavní soud dal muži za pravdu v tom, že zmíněný postup přesahuje novinářskou licenci a zcela zjevně zasahuje do práva na ochranu osobnosti.

Opačný verdikt zazněl u Ústavního soudu České republiky. Řešila se situace, kdy stěžovatel namítal, že pořízení jeho obrazového záznamu monitorovacím zařízením na fotbalovém stadionu bylo porušeno jeho právo. Soud námitce nevyhověl, neboť na posuzovaný případ se ochrana osobnosti nevztahuje, je totiž veřejně známo že na akcích tohoto druhu se běžně záznamy pořizují. Srovnáme-li oba případy, je tedy jasné, do jaké míry je pořizování fotografií, zvukových nebo video záznamů, v souladu se zákonem.

4.2.4. Svoboda projevu a právo na informace

Svoboda projevu a právo na informace je jedním ze základních lidských práv a svobod, které řadíme mezi tzv. politická práva. Patří mezi prostředky účasti člověka na politickém životě. Nositel práva může díky tomuto ustanovení své právo také fakticky realizovat. Svoboda projevu znamená možnost nejen se vyjádřit, ale naopak i mlčet, nevyjadřovat se.

---

³⁸ KRÁL, J. *Lidské práva v Slovenskej republike*. 1. vydání. 2004, s. 62.

„Svobodou projevu se člověku umožňuje vyslovit nebo zamlčet své city, myšlenky a názory.“³⁹

V roce 1997 uvedl Ústavní soud Slovenské republiky ve svém judikátu (PL. ÚS 13/97), že právo na svobodu projevu je přiznáno nejen fyzickým osobám, ale také osobám právnickým.

Další otázkou, kterou řeší ustanovení o svobodě projevu a práva na informace je zákaz cenzury. Zde bychom se tedy měli předně zamyslet nad tím, co vlastně cenzurou zákon myslí.

„Cenzurou není každý zásah do svobody projevu, ale jen takový, který učinil orgán veřejné moci kvůli omezení politického pluralismu.“⁴⁰

Toto vymezení není vyčerpávající a zdaleka nepokryje vymezení cenzury, jak ji chápe právo mezinárodní. Kritériem je, zda se jedná o mocenský zásah do svobody projevu, tedy zda osoba, která má moc, zakáže jiným osobám uplatňování jejich politického práva na svobodu projevu.

Do svobody projevu je samozřejmě možné z několika důvodů také zasáhnout. Především se tak děje kvůli ochraně bezpečnosti státu, veřejného pořádku, veřejného zdraví a mravnosti. Pro samotnou aplikaci tohoto omezení pak musí nastat situace, kdy bude toto omezení skutečně v demokratické společnosti nevyhnutelné.

Druhou částí tohoto ustanovení je právo na informace. Podle ústavně právní úpravy má každý právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem, nebo jiným způsobem, jako i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat idey bez ohledu na hranice státu.

„Právo na informace, jako právo politické, není možné chápat jako neomezené právo člověka na uspokojení osobní zvědavosti. Je to právo na informace

---

³⁹II. ÚS 28/96. In: *Zbierkanálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1997*. 1997.s. 105

⁴⁰ ČIČ, Milan. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Martin: Matica Slovenská, 1997, s. 149.

v politickém smyslu, tj. takové, které člověk, žijící ve státě potřebuje na to, aby v dostupné míře věděl, co se děje na veřejnosti, v jeho blízkém i vzdáleném okolí. Právo na informace není právo na úplnost takových informací, které jsou prakticky nedosažitelné. Není to jako subjektivní právo vůči někomu, aby mu určitou informaci podal, ledaže by někomu zákon takovouto povinnost ukládal.⁴¹

---

⁴¹KRÁL, J. *Lidské práva v Slovenskej republike*. 1. vydání. 2004, s. 72.

5. Ústavní soud

5.1. Ústavní soud obecně

Jedním z předpokladů fungování demokratického právního státu je dodržování Ústavy, jako jeho základního zákona. To by se samozřejmě neobešlo bez náležité kontroly, jak jinak, než soudní.

Ústavní soud je speciálním, vrcholným soudním orgánem, jeho specialitu dokládá i fakt, že je postaven mimo soustavu obecných soudů.

Všeobecně můžeme kontrolu ústavnosti rozdělit na politickou a právní nebo na abstraktní a konkrétní.

„Řadíme ho mezi rozhodovací orgány ochrany práva, které bezprostředně souvisí s existencí právního státu a rozdělením státní moci a svojí činností zaměřuje především proti zneužívání státní moci příslušnými státními orgány a orgány územní samosprávy, jako i různými institucemi a občany.“⁴²

Pro definování toho, co pro nás představuje ústavní soudnictví, je velmi vhodné si „vypůjčit“ slova jednoho z autorů Ústavy Spojených států amerických Alexandera Hamiltona: „Žádný legislativní akt, který by byl v rozporu s ústavou, nemůže být ústavní. Odmítnutí tohoto principu by znamenalo, že zástupce je více nežli ten, koho zastupuje, že sloužící je více než jeho pán, že reprezentant lidu je více než lid sám.“ A právě zajištění toho stavu je – z mého pohledu – smyslem a hlavní náplní ústavního soudnictví.

Československá republika měla svůj Ústavní soud již poměrně krátce po svém vzniku, konkrétně v roce 1921. Jeho členy bylo 7 soudců jmenovaných na 10 let. V roce 1931 se ale stávající politické reprezentaci nepodařilo sestavit nový sbor soudců, ti proto setrvali na svých místech. Až v roce 1938 vzniká další

---

⁴² CHOVANEC, J. *Moderná slovenská štátnosť*. Bratislava: Procom, 2009, s. 195. ISBN 978-80-85717-22-8.

plnohodnotný Ústavní soud, ovšem vzhledem k okupaci fašistickým Německem soud záhy zaniká a po osvobození již k jeho obnovení nedochází

5.2. Historie Ústavního soudu v Československu

Poprvé byl Ústavní soud upraven zákonem č. 121/1920 Sb., poté zákonem č. 185/1939 Sb. z. o Ústavě Slovenské republiky, který zakládal ústavní senát jako orgán kontroly ústavnosti. Poté přišlo období, kdy už Ústavní soud nebyl součástí právní úpravy, a to za existence Ústavy z roku 1948 a 1960. Ty s orgánem soudní kontroly ústavnosti nijak nepočítaly.

O osm let později, tedy roku 1968 se zákonem č. 143/1968 Sb. Ústavní soud do právního řádu vrátil, avšak jen po formální stránce. Přestože v Československu podle zákona být měl, fakticky bychom ho hledali jen velmi těžko a stal se tedy pouze jakousi smyšlenou institucí, u níž by se nikdo ochrany ústavnosti dovolávat nemohl.

Podobná situace byla ve všech státech východní Evropy, kde ke kontrole ústavnosti nesloužil samostatný orgán, ale měl ji uskutečňovat parlament, jeho předsednictvo nebo ústavně právní výbor. Jedinou výjimku tvořila Jugoslávie, kde Ústava SFRJ z let 1963 a 1974 zakotvila kontrolu ústavnosti ústavním soudem.

Ústavní soud České a Slovenské Federativní Republiky byl zřízen zákonem č. 91/1991 Sb., jako soudní orgán ochrany ústavnosti ČSFR k datu 1. dubna 1991. Federální shromáždění ČSFR se usneslo na jeho znění 27. února 1991. Jeho sídlem bylo Brno. Obsazen byl 12-ti soudci, které jmenoval prezident republiky na dobu 7 let. Ústavní soud zanikl spolu se zánikem Československa na konci roku 1992.

5.3. Ústavní soud Slovenské republiky

5.3.1. Vývoj Ústavního soudu Slovenské republiky

Stejně jako v roce 1968 v Československu, tomu bylo i po přijetí zákona č. 7/1991 Zb. o Ústavním soudu Slovenské republiky. Ani tento zákon nezaručil, že se Ústavní soud stal skutečností a začal plnit svou úlohu.

Poprvé začal ve Slovenské republice fungovat Ústavní soud až podle současné Ústavy a po přijetí zákona č. 38/1993 Z.z. o organizaci Ústavního soudu Slovenské republiky, o konání před ním a o postavení jeho soudců, který k dnešnímu datu sice prošel řadou novelizací, avšak platí dodnes. Výrazný zásah znamenala novela č. 90/2001 Z. z., která provedla změny v personálním složení soudu a jeho pravomocích.

„V právním státě se uskutečňuje ochrana ústavnosti a zákonnosti, resp. ochrana ústavy. Jinými slovy řečeno: existence a fungování ústavního soudnictví, resp. Ústavního soudu SR, je základním předpokladem a podmínkou pro budování právního státu, kterým je podle Ústavy SR čl. 1 Slovenská republika.“⁴³

5.3.2. Pravomoci Ústavního soudu Slovenské republiky

Ústavní soud Slovenské republiky je soudní orgán ochrany ústavnosti se sídlem v Košicích. Jeho pravomoc a postavení upravuje hlava sedmá Ústavy Slovenské republiky ve svých člancích 124 až 140.

„Ústavní soud jako nositel ochrany ústavnosti ovlivňuje kvalitu právního pořádku, svými konkrétními rozhodnutími zasahuje do formování a naplňování základních atributů právního státu, v nezbytné míře tím ovlivňuje politický a ekonomický systém, a tím plní svůj jediný cíl zakotvený v ústavě- být nezávislým soudním orgánem ochrany ústavnosti.“⁴⁴

Ústavní soud Slovenské republiky rozhoduje především o souladu zákonů, nařízení vlády, všeobecně závazných předpisů ministerstev a ostatních ústředních orgánů státní správy, všeobecně závazných nařízení a všeobecně závazných právních předpisů místních orgánů státní správy a všeobecně závazných nařízení orgánů územní samosprávy s ústavou, ústavními zákony, s mezinárodními smlouvami vyhlášenými způsobem ustanoveným zákonem. Dále rozhoduje o

---

⁴³ CHOVANEC, J. *Moderná slovenská štátnosť*. Bratislava: Procom, 2009, s. 196. ISBN 978-80-85717-22-8.

⁴⁴ MACEJKOVÁ, Ivetta. Ústavný súd Slovenskej republiky. *Ústavný súd Slovenskej republiky* [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://portal.concourt.sk/pages/viewpage.action?pageId=1277983>

souladu dojednaných mezinárodních smluv, ke kterým je třeba souhlas Národní rady Slovenské republiky, s Ústavou nebo ústavním zákonem. Jedná se vlastně o opatření, které má zabránit následnému nesouladu v právním řádu.

Další oblastí, kde má Ústavní soud Slovenské republiky své kompetence, je rozhodování o tom, zda je předmět vyhlášeného referenda v souladu s Ústavou, dále sem patří též kompetenční spory mezi ústředními orgány státní správy. V tomto případě však rozhoduje Ústavní soud jen tehdy, pokud to není v kompetenci jiného orgánu. V neposlední řadě rozhoduje o stížnostech fyzických a právnických osob, které nabyly dojmu, že byly zkráceny na svých, ústavou (či mezinárodní smlouvou, ratifikovanou Slovensko republikou a vyhlášenou způsobem stanoveným zákonem) zaručených, právech.

Ústavní soud rozhoduje též o stížnostech orgánů územní samosprávy proti neústavnímu nebo nezákonnému rozhodnutí nebo jinému neústavnímu nebo nezákonnému zásahu do věcí územní samosprávy, pokud o jejich ochraně nerozhoduje jiný soud.

Podává též výklad ústavy nebo ústavního zákona ve věci sporné, výklad se pak stává všeobecně závazným, a to dnem jeho vyhlášení.

Další pravomoc spočívá v rozhodování o stížnosti proti rozhodnutí o ověření či neověření mandátu poslance Národní rady Slovenské republiky, o ústavnosti a zákonnosti volby prezidenta Slovenské republiky, voleb do Národní rady a voleb do orgánů územní samosprávy.

Rozhoduje taktéž o stížnostech proti výsledku referenda a o stížnostech proti výsledku lidového hlasování o odvolání prezidenta Slovenské republiky, o zákonnosti rozhodnutí o rozpuštění či pozastavení činnosti politické strany nebo politického hnutí. V jeho kompetenci je dále rozhodovat o žalobě Národní rady Slovenské republiky proti prezidentu republiky ve věci úmyslného porušení Ústavy nebo za vlastizrady. Ústavní soud rozhoduje o tom, zda vyhlášení výjimečného stavu nebo nouzového stavu bylo v souladu s Ústavou nebo ústavními zákony.

„Ústavní soud SR, který není třetí instancí v systému všeobecného soudnictví, nepřezkoumává námitky porušení těch práv, které fyzickým a právnickým osobám zaručují Občanský zákoník, Občanský soudní řád, Trestní zákoník, Trestní řád nebo kterýkoliv další právní předpis se silou zákona, pokud namítané porušení práva nemůže znamenat porušení základního práva nebo svobody zaručených Ústavou SR nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 11 Ústavy SR.“⁴⁵

5.3.3. Soudci Ústavního soudu Slovenské republiky

Ústavní soud Slovenské republiky se skládá z třinácti soudců jmenovaných prezidentem poté, co Národní rada Slovenské republiky vybrala dvacet šest kandidátů. Soudci složí slib do rukou prezidenta republiky a tím začíná jejich funkční období, které trvá dvanáct let. Předsedu i místopředsedu soudu jmenuje též prezident. Všichni soudci získávají se svou funkcí i imunitu v rozsahu imunity poslanců Národní rady Slovenské republiky. Byli-li soudce členem nějaké politické strany, musí se svého členství vzdát, aby byla zachována zásada nezávislosti a nezájatosti soudce.

Otázkou může být, zda toto vzdání se členství, zajistí skutečnou nezájatost. Soudce by svým způsobem mohl se stranou dále sympatizovat, což je i jeho občanské právo. Měl by být však natolik profesionální, aby se od této skutečnosti dokázal oprostit.

Dále je funkce soudce neslučitelná s podnikáním nebo jinou hospodářskou činností a funkcí v jiném státním orgánu. V ústavě je přesně vymezeno, že funkce ústavního soudce je neslučitelná s členstvím ve vládě, které by dnem zvolení soudcem, zaniklo. Naopak, funkce soudce by zanikla v případě, že by byl dotyčný zvolen prezidentem Slovenské republiky.

Ústavní soud začíná konat vždy jen na návrh, který podá oprávněný subjekt, a to písemně. Účastníky řízení jsou pak navrhovatel a další osoby, o nichž to stanoví zákon. Fyzické a právnické osoby musí být zastoupeny advokátem nebo komerčním právníkem. Návrh je projednán nejprve na neveřejném jednání, a

---

⁴⁵ II. ÚS 58/1998. Nález z 13. ledna 1999. Zbierkanálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1999, s. 194

pokud se ustanoví, že nemá správné formální náležitosti nebo předmět návrhu je nepřijatelný či neoprávněný, může ho soud odmítnout bez ústního projednávání. Soudci rozhodují buď v senátech, nebo v plénu.

5.4. Ústavní soud České republiky

V České republice je Ústavní soud zřízen zákonem č. 1/1993 Sb., tedy Ústavou České republiky. Podrobně je pak upraven zákonem o Ústavním soudu, č. 182/1993 Sb. Zde najdeme úpravu organizace soudu, řízení před ním, platové poměry soudců a náležitosti, týkající se záležitostí kárných. Za sídlo Ústavního soudu České republiky je tímto zákonem stanoveno město Brno.

Ústavní soud, jako jeden z orgánů soudní moci v České republice, je ustanoven speciálně za účelem ochrany ústavnosti. Jedná se o orgán, který je v tomto systému jediný, nemá tedy na stejné úrovni další orgány, je postaven mimo soustavu soudů.

„Ústavní soud je samostatným, nezávislým a specializovaným ústavním orgánem moci soudní, je neodvolatelný a nerozpustitelný.“⁴⁶

Chceme-li se v tomto místě pozastavit nad případnými rozdíly v základním pojetí ústavních soudů obou zemí, nenajdeme je, což je vzhledem ke společnému vývoji celkem logické. Vždy se jedná o samostatný, nezávislý orgán, ustanovený k ochraně ústavnosti. Rozdíl bychom však našli v obsazení soudu, kdy Ústavní soud České republiky má soudců patnáct, zatímco Ústavní soud Slovenské republiky o dva méně.

5.4.1. Pravomoc a působnost Ústavního soudu České republiky

Kompetence Ústavního soudu České republiky jsou stanoveny v článku 87 Ústavy České republiky. Rozhodovací pravomoc soudu se uskutečňuje buď v plénu, nebo v senátech.

Ústavní soud je orgánem následné, abstraktní a konkrétní kontroly ústavnosti. Projednává nejenom možný nesoulad právního předpisu s ústavním pořádkem, ale

---

⁴⁶ MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva České republiky*. 1. vydání. Praha: EUROLEX Bohemia, 2006, s. 99.

zabývá se také ústavními stížnostmi, podávanými individuálně v situacích, kdy mohlo dojít k porušení základních lidských práv a svobod. Kromě těchto případů rozhoduje Ústavní soud České republiky také preventivně, a to v případech, kdy řeší soulad či nesoulad mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem České republiky.

Chceme-li působnost Ústavního soudu České republiky vymezit tak, jak je to obsaženo v článku 87 Ústavy České republiky, pak konkrétně rozhoduje „o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem, o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých částí, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem, o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu, o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod, o opravném prostředku proti rozhodnutí ve věci ověření volby poslance nebo senátora, v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance nebo senátora podle čl. 25, o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky podle čl. 65 odst. 2, o návrhu prezidenta republiky na zrušení usnesení PS a Senátu podle čl. 66, o opatřeních nezbytných k provedení rozhodnutí mezinárodních soudů, které je pro ČR závazné, pokud je nelze provést jinak, o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony, spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu, o opravném prostředku proti rozhodnutí prezidenta republiky, že referendum o přistoupení ČR k Evropské unii nevyhlásí, o tom, zda postup při provádění referenda o přistoupení ČR k Evropské unii je v souladu s ústavním zákonem o referendu o přistoupení ČR k Evropské unii a se zákonem vydaným k jeho provedení. Dále podle článku 87, odst. 2 Ústavy rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí ÚS nemůže být smlouva ratifikována.“⁴⁷

---

⁴⁷ MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva České republiky*. 1. vydání. Praha: EUROLEX Bohemia, 2006, s. 101-102.

5.4.2. Soudci ústavního soudu České republiky

Ústavní soud České republiky se skládá z 15 soudců, kteří jsou ústavními činiteli. V době zahájení činnosti Ústavního soudu byl však počet soudců nižší. V červenci 1993 byl počet 12, v listopadu následně vzrostl na 14. V roce 1994 se pak počet soudců ustálil na dnes již aktuální počet patnácti soudců Ústavního soudu.

Soudci Ústavního soudu jsou nezávislí a nikdo nesmí ohrožovat jejich nestrannost. Jsou jmenováni prezidentem republiky se souhlasem Senátu na dobu deseti let a nelze je odvolat ani přeložit k jinému soudu. Prezident republiky jmenuje nejen soudce Ústavního soudu, ale také jeho funkcionáře, předsedu a místopředsedy. Jakkoliv u soudců v rámci soudní soustavy je kontrasignace vlády nevyhnutelná, v případě jmenování soudců Ústavního soudu zde tato povinnost není. Jmenování není závislé ani na souhlasu Senátu.

Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, volitelný do Senátu, jenž má vysokoškolské právnické vzdělání a nejméně deset let byl činný v právnickém povolání. Podmínkou jmenování je také složení slibu, a to bez výhrad. Slib zní: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně.*“⁴⁸

Stejně jako poslanci a senátoři, také soudci Ústavního soudu požívají imunity, nelze je tedy trestně stíhat bez souhlasu Senátu. „*V případě odepření souhlasu je trestní stíhání navždy vyloučeno. Obdobně jako poslance či senátora lze zadržet soudce Ústavního soudu při páčání trestného činu nebo bezprostředně poté. O zadržení musí být ihned vyrozuměn předseda senátu. Nedá-li předseda Senátu do 24 hodin od zadržení souhlas k odevzdání zadrženého soudu, musí být propuštěn.*“

---

⁴⁸ MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva České republiky*. 1. vydání. Praha: EUROLEX Bohemia, 2006, s.103.

*O přípustnosti trestního stíhání rozhodne s konečnou platností na své první schůzi Senát. Soudce nelze stíhat za přeštek.*⁴⁹

Soudci mají právo na odeření výpovědi v případech, kdy se jedná o skutečnosti, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem své funkce, a to dokonce i poté, kdy tuto svou funkci opustili.

Dalším z práv soudců Ústavního soudu České republiky je například právo na dostatečné materiální zabezpečení, což je upraveno zvláštním zákonem.

---

⁴⁹ GERLOCH, Aleš. *Ústavní systém České republiky: Základy českého ústavního práva*. 4. vyd. Praha: PROSPEKTRUM, 2010, s. 245.

6. Srovnání ústavních systémů

6.1.Vymezení pojmu ústavní systém

Pod pojmem ústavní systém jsou obsaženy nejdůležitější vztahy, činnosti a právní úpravy fungování státu. Konkrétně jsou to vztahy mezi nejvyššími státními orgány a jejich činnosti, úprava lidských a občanských práv, tedy vztahy mezi státem a jeho občany, žijícími v demokratickém zřízení. Dále pak vztahy mezi centrem správy a jeho prvky. Toto členění v užším slova smyslu však není myšleno ve smyslu správního práva, kdy zkoumáme vztahy územně samosprávných celků. V rámci ústavního práva nás zajímá členění ve smyslu federací a konfederací, tedy jednotlivými zeměmi na území jednoho státu či centrem a státy. Ústavní systém a úprava činnosti politických stran jsou dalším kritériem pro určení a posouzení ústavního systému státu. Není však pravidlem každé politické kultury, že úprava politických stran musí být nutně zakotvena v ústavě. V západoevropských ústavách je normou, že základní pravidla týkající se fungování politických stran, jsou součástí dokumentu nejvyšší právní síly. Ve Spojených Státech je tomu ovšem jinak. V neposlední řadě jsou součástí ústavního systému také vztahy v územní samosprávě a jejich úprava. Není však pravidlem, že všechny ústavy toto obsahují. Na příklad v USA jsou kompetence místní státní moci upraveny pouze na úrovni státních ústav. Samostatné pasáže věnující se územní samosprávě jsou zpravidla zakotveny v ústavách přijatých po druhé světové válce.

6.2.Druhy ústavních systémů

Ústavní systémy můžeme rozdělit podle dvou kritérií, buď jde o hledisko struktury ústavního systému. Tedy zda jde o státy unitární či složené. Druhé dělení je určeno vztahem mezi státními orgány nejvyšší síly. V následujících podkapitolách budou stručně charakterizovány ústavní systémy, jako základ pro srovnání ústavního systému České a Slovenské republiky, které je cílem této kapitoly

6.2.1. Hledisko struktury ústavních systémů

Situace, kdy suverénní státy přenesou nějakou část své pravomoci na federaci či spolek, není nijak výjimečná. Samozřejmě je možný i opačný postup, tedy že původně jednotný stát se rozhodne přeměnit na federaci nebo spolkovou republiku. Může se tak stát z důvodů kulturních, národnostních, politických či na příklad ekonomických.

Konfederace je považována za přechodné státní uspořádání, které vyústí na příklad v přeměnu na federální stát. Sama o sobě není konfederace nositelkou suverenity. Všechny zákony a ostatní státně právní akty tedy musí být schváleny na úrovni jednotlivých států.

Před rozpadem Československé federativní republiky přišla slovenská politická reprezentace s návrhem na vznik Československé konfederace. Takové uspořádání se však nesešlo s kladným ohlasem.

Hovoříme-li o spolcích a federacích, můžeme opět přidat jedno dělení. Na jedné straně jsou federace tvořené smlouvou mezi jednotlivými státy, jako na příklad Spojené státy americké. Na straně druhé pak spolky vytvořené státní mocí, které delegují část pravomocí do jednotlivých republik. Typickým reprezentantem je Spolková republika Německo.

6.2.2. Hledisko koncepčního řešení vztahů mezi nejvyššími státními orgány

V tomto pojetí nejde o jednotlivé dílčí vztahy nejvyšších státních orgánů, zaměříme se spíše na jejich modelové pojetí. Členění na republiky a monarchie není dnes tak významné, jako tomu bývalo v minulosti. Především za posledních sto let vývoje se drtivá většina přeživších monarchií jakoby pomalu stáhla do pozadí a vnímáme je především jako reprezentativní celek, který však do chodu státu příliš nezasahuje. Ještě před několika desítkami let tomu však bylo jinak. Na příklad ve Velké Británii měla královna v šedesátých letech právo na stanovení politika, který měl v případě odstoupení premiéra sestavit novou vládu. Kromě čistě formálních funkcí můžeme tedy pozorovat, že i představitelé monarchií měli velký vliv na politické dění v zemi.

Klasičtější třídění je však dnes již jiné. Jedná se o rozdělení ústavních systémů na ústavní systém vládního shromáždění, ústavní systém parlamentní, direktoriální, prezidentský a dále ústavní systém neoprezidentský, někdy nazývaný též smíšený. Tyto si v následujících odstavcích stručně představíme.

6.2.3. Ústavní systém vlády shromáždění

Ústavní systém vlády shromáždění vychází z Rousseauovy myšlenky, že lid je zdrojem vrcholné, nezcizitelné a nedělitelné moci, jak uvádí ve svém díle *O společenské smlouvě neboli o zásadách státního práva*. V důsledku překotného vývoje revoluce však nebylo nikdy zcela možné vyzkoušet funkčnost tohoto modelu v praxi.

Rozvržení sil ve státě s ústavním systémem vlády shromáždění bylo následující. Zastupitelský zákonodárny sbor měl vykonávat moc zákonodárnou. Moc výkonná pak měla náležet výkonné radě, která byla volena a zákonodárnému sboru plně odpovědná. Tento model byl z části použit, nikdy však neměl na evropský ani americký politický vývoj zásadní vliv a k jeho realizaci nedošlo. Nedostatkem systému vlády shromáždění byla především téměř úplná absence dělby moci a aplikace principu brzd a protivah.⁵⁰

6.2.4. Ústavní systém parlamentní

Ústavním systémem využívaným v České republice je systém parlamentní. Jedná se o nejstarší ústavní systém moderního západoevropského konstitucionalismu. V Evropě jde o velmi užívaný systém. Za jakéhosi původce můžeme považovat Velkou Británii, která byla svým ústavním systémem inspirací skandinávským zemím, Belgii a Lucembursku.

Hlavou státu bývá většinou prezident, může jí být ale i například král. Hlavní funkcí je především reprezentace, zastupování státu navenek. Samozřejmě má i řadu jiných odpovědných povinností, ke kterým je však zpravidla zapotřebí

---

⁵⁰ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 97-98

kontrasignace předsedy vlády či některého ministra. V Británii je toto vyjádřeno úslovím, že královna panuje, ale nevládne.⁵¹

O moc se v parlamentním systému dělí hlava státu s parlamentem a vládou.

6.2.5. Ústavní systém direktoriální

Direktoriální ústavní systém je nepříliš používaným systémem, k němuž je nejméně shodný parlamentní systém. Jedinou zemí, která jej využívá, je Švýcarsko.

Od systému parlamentního se liší především faktem, že velká část rozhodnutí je zde řešena formou referenda jakožto prostředku přímé demokracie. Další výraznou odlišností je fakt, že jednotliví členové vlády jsou voleni nejvyšším zastupitelským sborem.

6.2.6. Ústavní systém prezidentský a neoprezidentský

Lze říci, že systém prezidentský je spíše založen na konkurenci státních mocí (a výrazně tyto moci separuje), zatímco systém parlamentní je spíše založen na spolupráci exekutivy a moci zákonné. Tradičně si pod pojmem prezidentský ústavní systém představíme výraznou moc prezidenta, jako je tomu v případě USA.

Ústavní systém neoprezidentský, někdy též nazývaný smíšený či prezidiální parlamentarismus v sobě skrývá prvky systému prezidentského i parlamentního. Charakteristické pro něj je, že prezident je volen přímo občany.

6.3. Ústavní systém ČR a SR

Ústavní systémy České a Slovenské republiky jsou systémy parlamentními. Vychází to logicky ze společného vývoje, kdy byli Češi a Slováci zvyklí zasedat v jednom parlamentu. Přeci jen si ale po rozdělení každý našel v minulosti vlastní vzor, jak dále vést svou zemi.

---

⁵¹ BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 100, s.130

Parlament Slovenské republiky se nazývá Národní rada, je složen ze 150 poslanců a oproti parlamentu České republiky se jedná o jednokomorový orgán. Poslanci jsou voleni v přímých pluralitních volbách na základě poměrnému systému na dobu čtyř let. Minimální věk poslance Národní rady je jednadvacet let. Poslední parlamentní volby proběhly na Slovensku v březnu roku 2012 po pádu vlády Ivety Radičové. S drtivou převahou a ziskem osmdesáti tří křesel vyhrála strana SMER-SD, jejímž předsedou je Robert Fico.⁵²

Slovenská republika je tam se svým jednokomorovým parlamentem jakýmsi pokračovatelem Československa a jeho Revolučního národního shromáždění, které fungovalo mezi roky 1918 a 1920. Na svém prvním zasedání zvolilo Revoluční národní shromáždění prezidentem Tomáše Garrigue Masaryka a jmenovalo vládu v čele s Karlem Kramářem.

V České republice je parlament dvoukomorový, složený z Poslanecké sněmovny jakožto komory dolní a Senátu, komory horní. Poslanecká sněmovna je tvořena 200 poslanci volenými na čtyři roky systémem, senátorů je 81, jejich funkční období je šestileté a voleni jsou většinovým systémem s tím, že každé dva roky se jich obmění třetina. Minimální věk člena Poslanecké sněmovny je dvacet jedna let, tedy stejně, jako je tomu u slovenského Národní rady. Rozdíl je zde v případě funkce senátora, kterou je možno vykonávat až dovršení věku čtyřiceti let.

Můžeme tedy spatřovat jisté shodné rysy obou parlamentních ústavních systémů, ovšem i výraznou odlišnost v počtu komor parlamentu.

---

⁵² Minutu po minutě: Fico triumfoval, má pohodlnou většinu. In: KLEKNEROVÁ, Zuzana. *Aktuálně.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/minutu-po-minute-fico-triumfoval-ma-pohodlnou-vetsinu/r~i:article:736505/>

7. Závěr

Diplomová práce s názvem „Vývoj a srovnání ústavního práva v ČR a SR po rozpadu Československa“ se zaměřila v první řadě na historické okolnosti vzniku obou republik, jako na základní předpoklad pro budování samostatné normotvorby.

Období několika málo let mezi listopadovým převratem v roce 1989 a vyhlášením samostatné České republiky a Slovenské republiky v lednu roku 1993 bylo dobou, kdy se hledal způsob, jak demokraticky vládnout společnému státu, na jehož území žily dva národy. Pro republiku, která byla dlouhou řadu let pod totalitní nadvládou, to jistě nebyl snadný úkol.

Nemůžeme říci, že by myšlenka samostatnosti vznikla na základě ostrých rozepří a fatálních neshod v důsledku politického boje nebo masové nespokojenosti obyvatelstva.

Po listopadu 1989 se ozývaly kritické hlasy směrem k federaci. Výtky se týkaly především pravomocí. Problém byl s rozložením sil mezi federací a samotnými státy, kritika se vztahovala k unitaristickým prvkům v oblasti vztahů národních států a společného soustátí. Úpravu společných pravomocí měl každý stát obsáhnout zvlášť ve své státní ústavě.

Bylo by troufalé uvádět na tomto místě nějaké konkrétní důvody rozpadu státu, když ani odborná literatura není v tomto bodě jednotná. Není jistě překvapením, že někteří čeští autoři označují za problém jakýsi „slovenský nacionalismus“, zatímco Slováci se proti tomu ohrazují a poukazují na „českou nadřazenost“. I u takto závažných otázek se řada lidí neubrání nejsnadnějšímu řešení, a tedy, hledat vinu jinde, hlavně ne u sebe. Nic ovšem není tak snadné, jak se na první pohled zdá a možná více než důvod rozpadu bychom mohli vyzdvihnout způsob, jakým se tak stalo.

Před schválením zákona o zániku ČSFR bylo však třeba také vyřešit majetkové poměry obou republik. K tomu byl vytvořen a schválen zákon č. 541/1992 Sb. o dělení majetku ČSFR mezi Českou a Slovenskou republiku. Hlavní principy

zohledněné při tomto dělení byly princip územní a dále princip podílu počtu obyvatel, což v praxi znamenalo podíl 2:1.

S blížícím se osamostatněním republik zde vyvstávala otázka, jak budou nové vlády řešit zakotvení ústředních orgánů a základních práv a svobod. Času nebylo mnoho, Slováci však byli o poznání rychlejší a s přípravou začali ještě za existence Československa, což může být ukazatelem toho, že o samostatnost stáli o něco více než Češi.

„Sluší se říci, že navzdory stížnostem, které se týkaly především chvatnosti a tlaku času, byly diskuze o české a slovenské ústavě také racionální. Na rozdíl od americké základní listiny byly však jak česká, tak slovenská ústava schváleny drtivými většinami. To naznačuje, že v obou společnostech procházejících bezprecedentní transformací je široký konsenzus přinejmenším v základních otázkách možný. Na Slovensku je samozřejmě důvodem ke znepokojení důrazný nesouhlas maďarské menšiny. Stejně jako v mladé americké republice se veřejná kritika po přijetí obou nových ústav přitlumila a hlavním terčem nesouhlasu se staly politické osobnosti a politická opatření.“⁵³

Když se dnes na současnou podobu obou ústav podíváme a začneme hledat rozdíly, zaujme nás jistě to, že Ústava Slovenské republiky upravuje ve své hlavě druhé základní práva svobody tak, jak je český občan zná z Listiny základních práv a svobod. Ta však není pouze součástí ústavního pořádku České republiky, ale též Slovenské republiky. Spatřujeme v tom tedy jakousi duplicitu, kdy je jedna a ta samá problematika upravena ve dvou ústavních zákonech. Jde o celkem kuriózní situaci, kterou bychom v právních řádech jiných států hledali asi jen velmi těžko. Bohužel, ne vždy je zmíněná úprava této situace považována za nejšťastnější.

„Vzhledem k duplicitě ústavní úpravy základních práv a svobod mohou vznikat, a také reálně vznikají, v souvislosti s uplatňováním Listiny interpretační a aplikační problémy, a to v případech, kdy Listina základních práv a svobod

---

⁵³STEIN, Eric. *Česko - Slovensko: Konflikt. Roztržka. Rozpad*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 371 s. ISBN 80-200-0752-0.

v porovnání s Ústavou SR poskytuje rozdílný rozsah ústavní ochrany určitého základního práva nebo svobody.⁵⁴

Vybraný citát odkazuje na problematiku lhůty stanovené v článku osm Listiny základních práv a svobod, která je odlišná od lhůty v Ústavě Slovenské republiky.

V další části diplomové práce se dostáváme právě k problematice základních práv a svobod člověka a občana. Cílem nebylo obsáhnout všechna práva a svobody popsané v ústavních zákonech České a Slovenské republiky. Prioritou bylo, na základě několika z nich nastínit, jak vypadá jejich úprava dnes. Konkrétně zjistit, co je jejich obsahem, v jakém rozsahu jsou práva chráněna a za jakých podmínek se tak děje. Tato práce se snaží o porovnání vývoje a obsahu ústavnosti České republiky a Slovenské republiky. Cílem proto bylo pokusit se nalézt menší či větší rozdíly v ústavně právní úpravě obou zemí.

Konkrétně se diplomová práce zaměřila na komparaci práva na život, práva na osobní svobodu, práva na zachování (ochranu) lidské důstojnosti člověka, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jeho jména a svobody projevu a práva na informace.

Historicky vzato, vychází-li obě země z dokumentu, který převzaly z doby, kdy byly součástí jednoho státu, je logické, že ani dnes se nebude jejich obsah příliš lišit. Je to dáno především skutečností, že jak Česká, tak Slovenská republika, se vydaly cestou demokracie a jsou tedy svobodnými státy, vyznávajícími stejné hodnoty.

Jednu odlišnost bychom našli v ustanovení o vojenské službě. Je zaručeno, že nikdo nebude nucen vykonávat vojenskou službu, odporuje-li to jeho náboženskému vyznání či svědomí. Na tomto se obě země shodnou. V Ústavě Slovenské republiky ovšem tomuto druhému odstavci článku 25 předchází ještě

---

⁵⁴ Listina základních práv a slobôd. In: *Ústavný súd Slovenskej republiky* [online]. 2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=listina%20z%C3%A1kladn%C3%BDch%20pr%C3%A1v%20a%20slob%C3%B4d&source=web&cd=8&cad=rja&ved=0CGMQFjAH&url=http%3A%2F%2Fportal.concourt.sk%2Fdownload%2Fattachments%2F11699008%2FListina%2Bz%25C3%25A1kladn%25C3%25BDch%2Bpr%25C3%25A1v%2Ba%2Bslob%25C3%25B4.doc&ei=KxJKUcb5G8iwOYiRgdgE&usg=AFQjCNHLCIHxXRLIa9G9RPukzG8eb7KS6w>

článek první, v němž je stanoveno: „Obrana Slovenské republiky je povinností a věcí cti občanů. Zákon stanoví rozsah branné povinnosti.“ Nejedná se tedy o to, že by slovenští občané měli více práv, než občané České republiky. Jde jen o jakési prohlášení, které ve svém důsledku žádná práva nepřipisuje a nezakládá ani žádné povinnosti. Z tohoto odstavce cítíme jakýsi apel na národní hrdost, který by v sobě měl každý slovenský občan mít a v případě potřeby se kvůli své zemi klidně se i zúčastnit vojenské služby. Absence takového ustanovení v českých předpisech může znamenat to, že autoři předpisu považovali za zbytečné psát prohlášení, které nezakládá žádná práva nebo nestanovuje povinnosti. To je jedna možnost. Druhá možnost je ta, že by český občan nevyslyšel onen apel na jeho nacionální stránku a národní hrdost. Poslední eventualitou může být optimistická varianta a tvrzení, že český národ si svou sounáležitost s vlastní nepotřebuje nikterak připomínat, a proto není potřeba mít takové ustanovení zakotveno v zákoně.

V následující kapitole se práce věnuje Ústavnímu soudu České republiky a Ústavnímu soudu Slovenské republiky. Zde, na rozdíl od Listiny základních práv a svobod, nebylo však reálně na co navazovat.

Poprvé byl Ústavní soud Československa upraven zákonem č. 121/1920 Sb., poté zákonem č. 185/1939 Sb. z. o Ústavě Slovenské republiky, který zakládal ústavní senát jako orgán kontroly ústavnosti. Poté přišlo období, kdy už Ústavní soud nebyl součástí právní úpravy, a to za existence Ústavy z roku 1948 a 1960. Ty s orgánem soudní kontroly ústavnosti nijak nepočítaly. Později byl sice v totalitním Československu Ústavní soud zákonem upraven, a to v roce 1968, nikdy se však občané nedočkali jeho reálné podoby a nemohli se k němu tedy odvolávat v případě, že měli pocit jakéhosi útisku či jiného porušování svých základních práv a svobod.

Shodu v uspořádání Ústavních soudů obou zemí můžeme hledat již v jejich umístění. Za sídlo nebyla zvolena hlavní města, jak by se mohlo zdát leckomu logické a výhodné. Sídlem Ústavního soudu České republiky se stalo Brno, slovenský Ústavní soud pak sídlí v Košicích. Co se týká pravomoci a působnosti, drželi se zákonodárci stejných principů, které byly uplatňovány i pro vymezení

pravomocí jiných vyspělých demokratických států. Ústavní soud je ochráncem ústavnosti, z čehož pak jasně vyplývají jeho úkoly a povinnosti.

Jeden drobný rozdíl bychom našli v obsazení Ústavního soudu. Zatímco soudců Ústavního soudu České republiky je celkem patnáct, soudců Ústavního soudu slovenské republiky je pouze třináct. Zvážíme-li však rozlohy obou zemí a počty obyvatel, zjistíme, že se jedná v podstatě o logické a přiměřené číslo.

Na tomto místě bych ještě ráda vymezila hlavní odlišnosti v ústavách obou zemí. Rozdíly mezi českou a slovenskou ústavnou můžeme pozorovat již v samotném členění dokumentů. K největším rozdílům pak patří fakt, že Ústava Slovenské republiky má v sobě včleněnu Listinu základních práv a svobod, česká nikoliv.

V preambuli slovenské Ústavy je kladen důraz na národní princip, konkrétně duchovní a historický odkaz Velké Moravy. Opomíjeny nejsou ani národnostní menšiny a etnické skupiny. V české preambuli nalezneme odkaz na tradici státnosti zemí Koruny české a československé státnosti. Odkaz na československou státnost v Ústavě Slovenské republiky nenajdeme. Ze slovenské preambule je také, dle mého názoru, značně patrné, jak moc Slováci toužili po samostatnosti a zdůrazňují své národní právo na sebeurčení.

Moc zákonodárnou vykonává na Slovensku jednokomorový orgán, Národní rada Slovenské republiky, v České republice je parlamentní systém dvoukomorový, teda zastoupen Poslaneckou sněmovnou a Senátem. V ústavně stanoveném rozsahu je možno na Slovensku rozhodovat o důležitých otázkách veřejného zájmu i pomocí referenda, které může za okolností stanovených článkem 95 Ústavy Slovenské republiky vyhlásit prezident republiky.

Dalším rozdílem mezi ústavami je fakt, že v Ústavě Slovenské republiky nalezneme samostatný oddíl o hospodářství, kde se v článku 55 říká, že je založeno na principech sociálně a ekologicky orientované tržní ekonomiky.

Jako ústavní orgán určuje Ústava Slovenské republiky prokuraturu, a to v hlavě osmé. Právní systém České republiky tuto problematiku na úrovni ústavního zákona neřeší.

Poslední kapitola je pak věnována porovnání ústavních systémů České a Slovenské republiky. Přestože jsou obě země republikami parlamentními, nalezneme v tomto bodě podstatný rozdíl. Parlament Slovenské republiky se nazývá Národní rada, je složen ze 150 poslanců a oproti parlamentu České republiky se jedná o jednokomorový orgán. Poslanci jsou voleni v přímých pluralitních volbách na základě poměrnému systému na dobu čtyř let. Minimální věk poslance Národní rady je jednadvacet let. Na druhou stranu v České republice je parlament dvoukomorový, složený z Poslanecké sněmovny jakožto komory dolní a Senátu, komory horní. Poslanecká sněmovna je tvořena 200 poslanci volenými na čtyři roky systémem, senátorů je 81, jejich funkční období je šestileté a volení jsou většinovým systémem s tím, že každé dva roky se jich obmění třetina. Minimální věk člena Poslanecké sněmovny je dvacet jedna let, tedy stejně, jako je tomu u slovenského Národní rady. Rozdíl je zde v případě funkce senátora, kterou je možno vykonávat až dovršení věku čtyřiceti let.

Ohlédneme-li se za celkový historický a ústavně-právním vývojem bývalého Československa, spatříme jistě mnoho drobných chyb a nedokonalostí, tak jako bychom je našli všude. Na druhou stranu, vezmeme-li v úvahu, v jakých podmínkách, ať už časových či politických, Česká a Slovenská republika a jejich ústavy vznikaly, nelze než uznat, že přední politici a právníci oné doby odvedli výbornou práci. Podařilo se jim vytvořit dokumenty, které jsou i dnes, po dvaceti letech, stále účinné.

Seznam pramenů a odborné literatury

Prameny

- [1] II. ÚS 28/96. In: *Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1997*. 1997.
- [2] PL ÚS 58/1998. *Nález z 13. ledna 1999*. Zbierka nálezov a uznesení Ústavného súdu Slovenskej republiky 1999. 1999.
- [3] *Stenografická zpráva o 3. schůzi SNR, 3. volební období*. Bratislava, 1992.

Monografie

- [4] BRÖSTL, Alexander. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010, s. 123. ISBN 978-80-7380-248-6.
- [5] BLAHOŽ, Josef, Vladimír BALAŠ a Karel KLÍMA. *Srovnávací ústavní právo*. 3. přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2007, 512 s.
- [6] BLAHOŽ, Josef. *Soudní kontrola ústavnosti: srovnávací pohled*. Vyd. 1. Praha: Codex, 2001, 489 s. ISBN 80-863-9509-X.
- [7] ČIČ, Milan. *Komentár k Ústave Slovenskej republiky*. Martin: Matica Slovenská, 1997, s. 149.
- [8] GERLOCH, Aleš. *Ústavní systém České republiky: Základy českého ústavního právo*. 4. vyd. Praha: PROSPEKTRUM, 2010, s. 245.
- [9] CHOVANEC, J. *Desať rokov slovenskej štátnosti, zákonodárstva a jeho perspektivy*. Bratislava: Nadácia profesora Karola Planka, 2004, s. 23.
- [10] CHOVANEC, J. *Moderná slovenská štátnosť*. Bratislava: Procom, 2009, s. 195. ISBN 978-80-85717-22-8.
- [11] CHRASTILOVÁ, B. a P. MIKEŠ. *Prezident Václav Havel a jeho vliv na československý a český právní řád*. Praha: ASPI publishing, 2003, s. 3.
- [12] KLÍMA. *Ústavní právo*. 3. rozšířené vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006, 512 s.
- [13] KRÁČ, J. *Lidské práva v Slovenskej republike*. 1. vydání. 2004, s. 62.
- [14] KYSELA, J. a J. FILIP. *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav, perspektivy : sborník příspěvků*. 1. vyd. Editor Jan Kysela. Praha: Eurolex Bohemia, 2003, 423 s. ISBN 80-864-3245-9.

- [15] MAN, Vlastislav a Karel SCHELLE. *Základy ústavního práva České republiky*. 1. vydání. Praha: EUROLEX Bohemia, 2006, s. 101-102.
- [16] OROSZ Ladislav a kolektiv. *Ústavný systém Slovenskej republiky-doterajší vývoj, aktuálny stav, perspektivy*, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta, Katedra ústavného práva a správneho práva, Košice 2009
- [17] POSLUCH, Marian a Ľubor CIBULKA. *Štátne právo Slovenskej republiky*. 1. vyd. Bratislava: Manz, 1994, s. 37. Učebné texty Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.
- [18] RANNELETTI, O. *Principii di Diritto Amministrativo*. Roma, 1912, 142 s.
- [19] SELTENREICH, R. Soudce a jeho král - Edward Coke ve sporu s Jakubem I. Právník, 2003, č. 5,
- [20] STAHL, F. *Die Staatslehre und die Prinzipien des Staatsrechts*. Berlin, 1856, 137 s.
- [21] STEIN, Eric. *Česko - Slovensko: Konflikt. Roztržka. Rozpad*. 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 371 s. ISBN 80-200-0752-0.

Odborné články

- [22] MÜLLEROVÁ, Hana. *Lidské právo na životní prostředí: kritický pohled*. Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2012, roč. 2012, č. 3, s. 231. ISSN 0231-6625.

Právní předpisy

- [23] Ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1993.
- [24] Listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů ČR*. 1993.
- [25] Ústava Slovenské republiky. In: 1992.
- [26] 135/1989 sb.: ústavní zákon, kterým se mění ústavní zákon č. 100/1960 sb., Ústava Československé socialistické republiky. In: 1989.
- [27] 14/1990 sb.: Ústavní zákon o odvolání poslanců zastupitelských sborů a volbě nových poslanců národních výborů. In: 1990.
- [28] Zákon o ústavním soudu. In: 1993.
- [29] Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993. In: 1993.

Internetové zdroje

- [30] BARTOŠ, Adam. Lichtenštejsko uzná po 17 letech samostatnost České republiky. *IDnes* [online]. Brno: [s.n.], 2009 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/lichtenstejsko-uzna-po-17-letech-samostatnost-ceske-republiky-pvv-/domaci.aspx?c=A090713_171213_domaci_adb
- [31] Členské státy: Valné shromáždění. *OSN* [online]. [2012] [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/system-osn/clenske-staty/?i=199>
- [32] David Rath opustil vězení. Soud vyhověl jeho stížnosti na vazbu. In: *Lidovky* [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/david-rath-miri-na-svobodu-soud-vyhovel-jeho-stiznosti-na-dlouhou-vazbu-1ah-/zpravy-domov.aspx?c=A131111_140129_ln_domov_vsv
- [33] HOLÍKOVÁ, Alena. Válka v Bosně a Hercegovině: 2. Balkán a válka v Bosně a Hercegovině. *Valka.cz* [online]. 2010 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: http://www.valka.cz/clanek_13707.html
- [34] Chronologia prípadu unosu Michala Kovaca mladšieho. In: *SME* [online]. 2005 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/3755049/chronologia-pripadu-unosu-michala-kovaca-mladsieho.html#ixzz2wxHJ2kzz>
- [35] Listina základných práv a slobôd. In: *Ústavný súd Slovenskej republiky* [online]. 2012 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=listina%20z%C3%A1kladn%C3%BDch%20pr%C3%A1v%20a%20slob%C3%B4d&source=web&cd=8&cad=rja&ved=0CGMQFjAH&url=http%3A%2F%2Fportal.concourt.sk%2Fdownload%2Fattachments%2F11699008%2FListina%2Bz%25C3%25A1kladn%25C3%25BDch%2Bpr%25C3%25A1v%2Ba%2Bslob%25C3%25B4.doc&ei=KxJKUcb5G8iwOYiRgdgE&usg=AFQjCNHLCIHxXRLIa9G9RPukzG8eb7KS6w>
- [36] MACEJKOVÁ, Ivetta. *Ústavný súd Slovenskej republiky*. Ústavný súd Slovenskej republiky [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://portal.concourt.sk/pages/viewpage.action?pageId=1277983>

- [37] Member States: Countries. *UNESCO* [online]. [2012] [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.unesco.org/new/en/member-states/countries/>
- [38] Minutu po minutě: Fico triumfoval, má pohodlnou většinu. In: KLEKNEROVÁ, Zuzana. *Aktuálně.cz* [online]. 2012 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/minutu-po-minute-fico-triumfoval-ma-pohodlnou-vetsinu/r~i:article:736505/>
- [39] *NATO* [online]. 2010 [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.nato.int/nato-welcome/index.html#members>
- [40] Rath píše ve vazbě jeden zákon za druhým. In: *HALO noviny* [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.halonoviny.cz/articles/prints/5012811>
- [41] STRANA - história strany. *Hnutie za demokratické Slovensko* [online]. 2007 [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.hzds.sk/?mod=clanky&par=strana-historia-strany&menu=41>
- [42] The 1979 Referendums. *BBC* [online]. [cit. 2013-03-19]. Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/special/politics97/devolution/scotland/briefing/79referendum.shtml>

Cizojazyčné resumé

The constitution as the fundamental law of the state with the highest legal force is the initial point of the law-making. However, the conditions of its formation are not always favourable. The break-up of ČSFR gave rise to a situation where two new independent states had to some extent free themselves from their past and begun a new stage of their development. Although both the Czech and the Slovak Republic based on the same historical legacy, we see some differences in their new rules.

The break-up of republics itself can be seen as a model for all future tendencies of other nations to meet the independence and exert their rights to self-determination. Right this peaceful way and the ability of pragmatic solution of this situation enabled that the constitution of both countries are well-thought-out documents confirming the arrangement of the state and fundamental human rights and freedom. Their quality is confirmed by the fact that, in the contrary to some common laws, these are stable rules which were affected by the amendments only very rarely.